

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Proměny členské základny Českobratrské církve evangelické v 21. století a její příčiny

Autor: Filip Havlena

Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

Datum zpracování: 23.06.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím uvedených zdrojů informací, které jsem řádně uvedl v Seznamu pramenů, Seznamu literatury a v seznamu Internetových zdrojů.

V Českých Budějovicích dne _____

Podpis _____

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat panu docentu Stanislavu Holubcovi za vedení mé práce a za věcné připomínky. Dále svojí rodině za podporu a všem svým přátelům.

Abstrakt

Práce se soustředí na sekularizaci ve 21. století. Zvláště se zaměří na Českobratrskou církev evangelickou, ve které se úbytek věřících v posledních letech především projevuje. Cílem práce bude analyzovat proměnu evangelické církve v 21. století a ověřit výchozí hypotézu, že čím mladší generace, tím je sekulárnější. Využita budou shromážděna statistická data. Součástí klíčové hypotézy je otázka genderu v sekularizačním procesu.

Základní metodou práce bude textová analýza pramenů a sekundární literatury k tématu, dále soudobý tisk a webové stránky analyzované církve. Jestliže v těchto zdrojích nebude dost podkladů k obsahové analýze, dojde ke kvalitativnímu výzkumu rozhovoru s několika členy církve, ti budou pojmenováni pseudonymy. Úvodní část práce bude zaměřena specificky na objasnění pojmu sekularizace, na historický kontext procesu a na společenské proměny ovlivňující sekularizaci v prvních desetiletích 21. století.

Klíčová slova: Českobratrská církev evangelická, církev, věřící, náboženství, úbytek, víra.

Abstract

The work focuses on secularization in the 21st century. In particular, it will focus on the Czech Brethren Evangelical Church, where the decline of believers in recent years has been particularly pro-apparent. The aim of the thesis will be to analyse the transformation of the Evangelical Church in the 21st century. The hypothesis of the thesis will be that the younger the generation, the more secular it is, using statistical data. Gender in the secularization process will also be an issue.

The basic method of the thesis will be textual analysis of sources. Where the secondary literature is for a general orientation of the issue, but also the press and the website of the church under analysis, if there are not enough texts in these sources dedicated to content analysis, there will be qualitative research - interviews with several church members, who will be given pseudonyms. The introductory part will focus specifically on secularization as such, and on its historical context, as well as on the social transformation that secularization has brought about.

Key words: Czech Brethren Evangelical Church, church, believers, decreasee, religion, faith.

OBSAH

Úvod	6
1. Sekularizace v Evropě	9
1.1. Sekularizace v ČR na prahu 3. tisíciletí	10
1.2. Ateismus v ČR	13
1.3. Nová náboženská hnutí v ČR jako důvod úbytku věřících z tradičních církví	14
2. Situace evangelické církve v 21. století	16
2.1. Problém kartotéčních členů	16
2.2. Života člena ČCE	17
2.3. Situace v krajích	19
2.4. Urbanizace věřících	20
2.5. Odchozí a příchozí z ČCE	21
2.6. Socioekonomické faktory a jejich proměna	24
2.7. Věk	24
2.8. Mládež ČCE	26
2.9. Vzdělání	27
2.10. Gender	28
2.11. Duchovní v ČCE	30
2.12. Jak úbytku předejít	31
2.13. Obřady v ČCE	33
2.14. Pokles členské základny Českobratrské církve evangelické pohledem duchovních	34
Závěr	37
Seznam literatury a pramenů:	40
Přílohy	44

Úvod

Pojem sekularizace v běžném významu označuje zesvětštění společnosti neboli jisté omezení církevního vlivu, který se projevuje následným úbytkem věřících. Jedná se o základní historicko-sociologický proces, charakteristický postupným odklonem důvěry člověka v náboženské instituce, což je často spojeno i se ztrátou víry samotné. Při opomenutí všech nových náboženských hnutí lze konstatovat, že lidí hlásících se k církvím v současné společnosti konstantně ubývá. Ve víru modernity tak vzniká epocha s novou transformovanou společností.

Společnost, jež není na církev vázána, nazýváme společností sekulární. Sekularizaci lze tedy považovat za racionalistický přístup, kdy se pozornost jedince i společnosti obrací od Boha zpět k člověku. Právě tato změna myšlení dala vzniknout řadě humanistických vědních odvětví i novým teoriím o evoluci či samotném vzniku světa, který se do této doby zakládal na kreacionistické teorii. „*Víra je něco, co se odsunulo na vedlejší kolej.*“¹ Je nastolena nová společnost, kde se věří spíše v implicitní náboženství a novou formu víry. Lidé hledají náboženství i jinde, například v ideologických názorových proudech. Příkladem může být i komunismus – oslavované busty ideologických vůdců, jakožto náhrady náboženských symbolů, davové průvody, kolektivní slavnosti a podobně. V 21. století to může být konzumerismus či kapitalismus.

Max Weber ve své knize „Sociologie náboženství“ používá pojem „odkouzlení světa“ – tedy zbavování světa všech mýtů a pověr. Nutno podotknout, že sám Weber považuje křesťanství, judaismus a další za víry racionální, vedoucí k etickému a morálnímu jednání, ačkoliv jsou samy obklopeny řadou mýtů a spekulací. Také Karl Marx ve svých „Ekonomicko-filosofických rukopisech z roku 1884“ píše: „*Čím více svých bytostných sil člověk přenáší na modly, tím chudší je on sám a tím závislejší je na modlách.*“² Označuje člověka za otroka věcí, církve a státu. Člověk je pak tím méně člověkem, čím více se přiklání k modlám. Náboženství označuje Marx termínem opium lidstva –

¹ NEŠPOR, Zdeněk R. Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu. Praha: Kalich, 2010.

² MARX, Karl. Ekonomicko-filosofické rukopisy z roku 1844. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961.

útočištěm při pocitu zoufalství. Dle Marxe je náboženství součástí sociálního útlatku a falešným zdrojem útěchy, skrze který dochází ke ztrátě vlastní identity.

V neposlední řadě je nutno zmínit, že sekularizace neznamena nutně odbožštění celé společnosti. Náboženské komunity existují nadále v sekulárním prostředí, neboť jsou původcem společenských vzorců, tradic a morálního jednání stejně jako počátkem komunity a společenství. Moderní evropská sekularizace začíná vědeckou revolucí od 16. stol zpochybňující náboženský výklad světa. Od 19. stol je sekularizace ovlivněna probíhajícími procesy individualizace, urbanizace, diskreditace církví ve válkách jako spojení monarchií a konzervativismem.

Cílem bakalářské práce je zjistit příčiny úbytku a proměny demografického složení členstva v Českobratrské církvi evangelické. Analyzovat názory duchovních na toto téma. Hlavní otázkou bude, proč lidi nemají zájem o tradiční náboženství? A dále otázka prostorového rozložení věřících ČCE v ČR a důvod tohoto rozložení, genderová a věková analýza věřících ČCE.

Základním zdrojem informací je analýza statistik, odborných prací religionistů, kteří dlouhodobě působí na poli výzkumu náboženských témat. At' už se jedná o Zdeňka Nešpora, Danu Hamplovou, či zahraniční religionisty. Práce těchto autorů posloužily jako základ pro zpracování kapitoly Sekularizace v českém prostředí. Díky rozboru odborných zdrojů dojde k vymezení tématu a problémů s ním spojeným.

Statistiky jsou v první části přejaty z Českého statistického úřadu a následně interpretovány. Statistiky jsou zaměřeny pouze na počty věřících a jejich proměnu v čase a prostoru. Údaje byly získány za kraje v letech 2001, 2011, 2021 tedy ve sčítání lidu, domů a bytů. U některých tabulek byly použity vlastní výpočty. V části, která rozebírá samotnou proměnu členské základny ČCE budou použity statistiky z ČSÚ, ale také interní statistiky ČCE, které dokreslují sledovaný problém. Statistiky jsou od ČCE veřejně dostupné narozdíl od např. římskokatolické církve.

Dalším zdrojem dat jsou rozhovory s duchovními, kteří jsou v práci uvedeni pod pseudonymy. Duchovní mají do vnitřního fungování církve vhléd a dokáží informace vyhodnocovat, protože jsou v kontaktu s věřícími. Mezi respondenty byli muži a ženy ve věku 35+ let, nejvíce z kraje Zlínského, dále z Vysočiny, Moravskoslezského a kraje

Jihomoravského. Rozhovory byly polostrukturované. Oslovení duchovních probíhalo pomocí mailové korespondence. Součástí kvalitativního výzkumu byla i diskuse na zkoumané téma v obci Hošťálková ve Zlínském kraji. Diskuse byla uskutečněna z důvodu získání více informací o šetřeném tématu. Diskuse by mohla být lepší, kdyby byl dostatek času a držení se tématu. Nevýhodou diskuse byl krátký časový limit, tudíž nešla všechna témata probrat.

1. Sekularizace v Evropě

Sekularizace je fenoménem především evropským. V rámci Evropy je religiózní zejména východ, naopak za sekulární státy lze označit především severní část světadílu. Skandinávie je celkově taktéž označována za individualistické společenství lidí, které se oprošťuje od komunitního života. „Konkrétně tvrdí, že země, které zavedly vysoký stupeň ‚bezpečnosti‘, zejména země se štědrými sociálními státy, jako jsou skandinávské země, vykazují nižší religiozitu než země s nižší úrovní bezpečnosti. Definice ‚bezpečnosti‘ – přístup k základním potřebám, sociální rovnost, zaměstnanost, zdravotní péče, nízká vzdálenost od války.“³ Sekularizace probíhá tam, kde je dostatek k uspokojování životních potřeb, naopak kde není, stoupá religiozita.

Davie píše: „... víra bez příslušnosti k církvím je všudypřítomným rozměrem moderních evropských společností; neomezuje se pouze na náboženský život Evropanů.“⁴ Příklad „víra bez příslušnosti k církvím“ lze stáhnout jak na Evropu, tak konkrétněji na výše zmíněnou Skandinávii. „Vira bez příslušnosti k církvím“ může znamenat nepřislušnost k církevní instituci, stejně jako ke komunitě podobně smýšlejících lidí či ke kolektivnímu vědomí. Z toho je patrná snaha o vymezení vlastního způsobu víry a praktiky náboženského života a jistou formu optimalizace víry. „Přestože tedy v jednotlivých evropských zemích existují různé významné nábožensko-církevní menšiny a většina Evropanů se stále hlásí k (hodně volně definovanému) náboženskému vyznání.“⁵ „Většina Evropanů sice formálně zůstává členy tradičních křesťanských církví, avšak členy čistě pasivními, pro které je charakteristická náboženská lhostejnost – ‚apatheismus‘.“⁶ Apatheismus jako praktický ateismus nemusí signifikantně znamenat negativní postoj k náboženství, ale určitou apatii k existenci Boha.

Otázkou je, zda je Evropa sekulárním světadílem díky modernizaci nebo zda modernizace koreluje se sekularizací. „Současná náboženská situace v Evropě

³ HEYKING, John. von. “Secularization: Not Dead, But Never What It Seemed.” *International Studies Review*, 2005, roč.7, č.2.

⁴ DAVIE, Grace. Religion in Europe in the 21st Century: The Factors to Take into Account. *European Journal of Sociology / Archives Européennes De Sociologie*, 2006, roč. 47, č. 2.

⁵ GAUCHET, Marcel. Odkouzlení světa dějiny náboženství jako věci veřejné. Brno: CDK, 2004.

⁶ FIALOVÁ, Kamila, NEŠPOR, Zdeněk R. „Nevěřící, apatheisté nebo skrytí věřící? Charakteristika osob, které se v rámci sčítání lidu nepřihlásily k žádné denominaci.“ *Religio: Revue pro religionistiku* 2018, roč. 26, č. 2. Termín „apatheismus“ pochází od kanadského filosofa Charlese Taylora, v českém kontextu jej používají např. David Václavík

zpochybňuje starou teorii, že modernizace nutně vede k naprosté sekularizaci společnosti: Místo toho lze pozorovat vznik nové postsekulární modernity, které se současný sekularistický politický přístup nezdá být dobře přizpůsoben. Protipříklady již bylo navrženo několik. Například USA jsou velmi nábožensky založené a zároveň stojí v čele moderny.“⁷ Vedle zmiňovaných USA mohou být příkladem i země Arabského poloostrova.

1.1. Sekularizace v ČR na prahu 3. tisíciletí

Česká republika patří mezi země, kde se sekularizace výrazně projevuje a podíl věřících konstantně klesá. V ČR tento fenomén existuje již více než jedno století, jelikož po první světové válce se dobrovolně prohlásila za ateisty desetina obyvatel. Výjimkou je pouze od. 90. let 20.stol. církev pravoslavná, jejíž přírůstek je tvořen zvláště migrací z východu. V roce 2021 se církev pravoslavná stala druhou největší církví a pokořila Českobratrskou církev evangelickou. Naproti křesťanským církvím statisticky stoupají počty vyznavačů různých nových náboženských hnutí. Dá se předpokládat, že lidé ve snaze vyhnout se tradičním křesťanským církvím hledají alternativy. Stagnaci ve statistikách lze vedle křesťanských vyznání pozorovat i u osob bez jednoznačného vyznání. Například v roce 2001 zvolilo v rámci statistické otázky na náboženské vyznání možnost odpovědi „neuvedeno“ 901 981 osob, avšak v roce 2011 bylo těchto respondentů již 4 662 455. Jde tedy o čtyřnásobný nárůst, který naznačuje skrytou religiozitu, jež je soukromou záležitostí jedince. Od roku 2011 je navíc přidána možnost „věřící nehlásí se k církvi“, což poskytuje eventualitu osobám věřícím, které se však přímo nehlásí k žádné náboženské instituci.

⁷ DAVIE, Grace. Religion in Europe in the 21st Century: The Factors to Take into Account. European Journal of Sociology / Archives Européennes De Sociologie, 2006, roč. 47, č. 2.

Tab. č. 1 – Přirozený úbytek/přírůstek věřících v křesťanských a mimokřesťanských církvích za sčítání 2001–2011 a 2021

	2001	2011	2021	Rozdíl let 2001-2011	Rozdíl let 2011-2021
Obyvatelstvo celkem	10 230 060	10 436 560	10 524 167	206 500	87 607
Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru	3 288 088	1 463 584	1 374 285	-1 824 504	-89 299
Církev římskokatolická	2 740 780	1 082 463	741 019	-1 658 317	-341 444
Pravoslavná církev v Českých zemích	22 968	20 533	40 681	-2435	20 148
Církev československá husitská	99 103	39 229	23 610	-59 874	-15 619
Českobratrská církev evangelická	117 212	51 858	32 577	-65 354	-19 281
Věřící, nehlásící se k církvi, náboženské společnosti	x	705 368	960 201	705 368	254 833
Bez náboženské víry	603 991	3 604 095	5 027 141	-2 435 896	1 423 046
Neuvedeno	901 981	4 662 455	3 162 540	3 760 474	1 499 915

Zdroj: ČSÚ 2001, 2011, 2021 – Vlastní výpočty

Jak bylo zmíněno, řada lidí se vyhýbá členství v tradiční církvi, hledají alternativní způsoby religiozity.⁸ „Celkově tedy můžeme konstatovat, že česká populace sice neprojevuje příliš velký zájem o tradiční náboženství (církevní křesťanství), přesto je zde značně rozšířená víra v nadpřirozeno. Česká společnost by proto neměla být označována jako sekulární, ale hodí se na ni spíše pojem necírkevní (unchurched) zavedený do sociologie náboženství britskou socioložkou Grace Davie.“⁹ Otázkou je, jaké možnosti odpovědi mají tito lidé v rámci veřejného sčítání. „Věra v nadpřirozeno je dosti nespécifický a neuchopitelný pojem a je otázkou, zda se takovýto lidé sami budou

⁸ „... nápadným rysem alternativního náboženství je důraz na neobyčejné zážitky, ať už vycházejí z „ezoterické tradice“, transpersonální psychologie, hnutí lidského potenciálu, pozápadněného hinduismu a budhismu (různých formách meditace a jógy), nebo jsou spíše založeny na spiritismu, parapsychologii, magice, moderním věštění či čarodějnictví...“ HAMPLOVÁ, Dana. „Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity.“ Sociologický časopis / Czech Sociological Review 2008, roč. 44, č.4.

⁹ HAMPLOVÁ, Dana. „Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity.“ Sociologický časopis / Czech Sociological Review 2008, roč. 44, č.4.

identifikovat jako věřící. V podstatě jim tak zbývají možnosti ‚Bez náboženské víry‘, ‚Neuvedeno‘ a ‚Věřící, nehlásící se k církvi či náboženské společnosti‘.¹⁰ Dále tu zůstává i problematika takzvaných matrikových křesťanů, tedy nepraktikujících pokřtěných, kteří v současné době tvoří značný podíl v celkových počtech křesťanských církví.

Z tabulkového vyjádření podílu věřících a věřících hlásících se k církvi vyplývá, že nejvíce věřících v ČR pochází z Moravy. Přitom třetinu z celkového počtu věřících tvořily v roce 2011 pouze kraje Zlínský, Jihomoravský (jižní část) a Vysočina (západní část). Na základě výše uvedených faktů lze konstatovat fakt, „že religiozita obyvatel vzrůstá postupem ze západu na východ a částečně i na jih naší republiky. Tato tendence je zřejmá už v případě krajů a zcela jednoznačně se projevuje u okresů. Všechny okresy s nejvyšším podílem osob bez vyznání, či jinak řečeno s nejnižším procentem věřících, se nacházejí v západní části republiky. Patří mezi ně především území již jmenovaných krajů s nejvyššími podíly osob bez vyznání, tedy všechny okresy Ústeckého kraje a většina okresů Libereckého a Karlovarského kraje. Dále pak některé, především průmyslové okresy, ve Středočeském a také Plzeňském kraji.“¹¹ Severní Čechy patří mezi nejsekulárnější území České republiky. Sever Čech je periferií s malým socioekonomickým kreditem a není z důvodu poválečného odsunu Němců a příchodu Čechů v minulosti v takové míře vázán tradicí jako například Jihomoravský kraj.

Celkově je možné z výsledků statistických sčítání vypožorovat, že počty věřících, hlásících se k církvi jakožto instituci, nekorrespondují s celkovým počtem věřících v České republice. Je zde tedy očividná výrazná privátní religiozita. Z tohoto důvodu je třeba tyto dvě skupiny rozlišovat a nadále přizpůsobovat sčítání probíhajícím společensko-náboženským změnám.

¹⁰ HAMPLOVÁ, Dana. Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí. Praha: Karolinum, 2013.

¹¹ NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ OBYVATELSTVA. Praha: Český statistický úřad, Obyvatelstvo, volby, 2003.

1.2. Ateismus v ČR

Česká republika je dlouhodobě považována za nejateističtější stát Evropy, Hamplová k tomu píše toto: „*Někteří autoři český nezáměr o institucionalizované náboženství vysvětlují jako důsledek české protestantské tradice sahající až k husitskému hnutí, otázkou však je, kolik z reformatičních tradic v české kultuře po rekatolizaci sedmnáctého a osmnáctého století opravdu zůstalo. Důležitější než historická tradice sama tak může být spíše český nacionalismus devatenáctého a počátku dvacátého století jako reinterpretace husitství. Katolická církev byla od třicetileté války úzce spjata s habsburskou monarchií a reformy Josefa II. „spojení trůnu a oltáře“ dále prohloubily.*“¹²

Možnost prohlásit sebe sama za ateistu byla již v dobách první republiky, avšak možné prohloubení ateismu je až za komunistické éry po roce 1948, kdy první vždy byl stát a jeho ideologie a za ním až církev. Moc církve byla závislá na státu. Pokud církev neplnila očekávání státu, byla její moc omezována. Příkladem může být podrobení si římskokatolické církve za vlády Klementa Gottwalda, ať už skrze procesy v Babicích na Třebíčsku, Akci K či vyhoštění nuncia. Stát se snažil náboženství věřícím předávat ve vlastní upravené formě. Propaganda vítězila nad církví. „*Podle odhadů poklesl počet lidí, kteří chodili na bohoslužby každý týden, v padesátých letech o polovinu. Oslabování vlivu církve se projevovalo i tím, že ztrácela významnější roli v zásadních životních událostech, jakými jsou svatba, narození a úmrtí, a přestávala tak být samozřejmou součástí života. V polovině sedmdesátých let poklesl podíl křtěných dětí na méně než polovinu narozených a koncem osmdesátých let již méně než čtvrtinu. K výraznému ústupu došlo zvláště u církevních sňatků, které na konci osmdesátých let představovaly jen desetinu všech uzavíraných manželství. Relativně vyšší podíl udržely církevní pohřby, což možná souvisí s tím, že umírali starší lidé, mezi nimiž byl vyšší podíl věřících a praktikujících.*“¹³ Byl tedy veden odpor proti institucionalizované církvi, která je symbolem tradice, upjatosti a svázanosti. Řada úkonů dříve tradičně spadajících pod církev byla častěji vázána na instituce státní – například svatby či pohřby. Samotný argument, že za úbytkem věřících stojí politický systém, je ale

¹² HAMPLOVÁ, Dana. Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí. Praha: Karolinum, 2013

¹³ HAMPLOVÁ, Dana. „Institucionalizované a neinstitucionalizované náboženství v českém poválečném vývoji.“ Soudobé dějiny, 2001, roč. 8, č. 2.

nedostačující. Je téměř pravděpodobné, že i bez veškerých represí by úbytek pokračoval. Například západní Nizozemsko podle místního statistického úřadu zaznamenalo růstem počtu lidí bez náboženského vyznání ze 17 % na 40 %¹⁴ ve sledovaném období 1947-1993. Prosazování ateismu národa je nezávislé na politickém systému a je to spíš otázka modernity.

Celkově mají Češi k náboženství nízkou důvěru. *„Nízkou důvěru v církve však nelze interpretovat jako negativní postoj Čechů k církvím, musíme ji vidět v kontextu relativně nízké důvěry ke všem sociálním institucím v naší zemi. Nedůvěru k institucím můžeme vnímat i jako jeden z projevů kulturního odcizení, podobně jako generalizovanou nedůvěru vůči ostatním členům společnosti lze chápat jako indikátor sociální izolace.“*¹⁵ Nízkou důvěru v sociální instituce lze v určitém pohledu vnímat jako potřebu decentralizace a spíše privátního myšlení a pojmání religiozity. A tak lidé hledají jiné způsoby jak náboženství pojmout i praktikovat, neboť *„Lidé mají duchovní potřeby“*¹⁶ a *„náboženství – v nejširším slova smyslu – je spíše ‚antropologická konstanta‘, patří trvale k životu společnosti, jen nabývá různých dějinně podmíněných podob. Zatímco v řadě zemí pokračuje krize klasických náboženských institucí, v jiných kulturách k trvalejšímu sekularizačnímu procesu nedochází a v řadě zemí mohutní ofenziva náboženského tradicionalismu nebo se rozrůstají ‚nová náboženská hnutí‘, a to jak v rámci tradičních náboženství, tak mimo ně.“*¹⁷

1.3. Nová náboženská hnutí v ČR jako důvod úbytku věřících z tradičních církví

„Nová náboženská hnutí jsou zároveň součástí i produktem (pozdně) moderní kultury. Jejich vznik úzce souvisí se sociokulturními změnami, kterými prošly západní společnosti během posledních zhruba 200 let v rámci tzv. modernizace. Postupná

¹⁴ CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK. Kerkelijke gezindte en kerkbezoek; vanaf 1849; 18 jaar of ouder [online]. Nizozemsko: Centraal Bureau voor de statistiek, 2019 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37944/table>

¹⁵ HAMPLOVÁ, Dana. Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí. Praha: Karolinum, 2013.

¹⁶ BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993.

¹⁷ HALÍK, TOMÁŠ. Náboženství – politika – věda: proměny ve vztazích starší [online]. [cit. 2023-02-21] Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/nabozenstvi-spolecnost/clanek/51/>

*modernizace západních společností s sebou totiž přinesla hned několik zásadních procesů, které významně ovlivnily jak podmínky existence a fungování náboženských institucí, tak i vlastní náboženský život obyvatel států euroamerického okruhu. Jedinec je čím dál méně vázán a výhradně identifikován s jedinou náboženskou skupinou, ale volně prochází různými skupinami, různými tradicemi, přičemž zároveň dochází k tomu, že praktiky a představy jednotlivých náboženství jsou detradicionalizovány – tedy zbaveny části původní tradice a zasazovány do nového individualizovaného kontextu.*¹⁸ Jedná se tedy o alternativní způsoby, které se snaží osvětlit smysl a cíl lidského života. Většina nových náboženských hnutí jsou ale stále institucionalizovaná a svůj původ mají povětšinou v tradičních náboženstvích. V Evropě jich je v současnosti zaznamenáno přes 2 000.¹⁹

Na půdě České republiky začínají nová náboženská hnutí výrazněji působit až po roce 1990 po pádu komunistického režimu, kdy demokratický stát dovoluje jejich existenci. Nová náboženská hnutí (dále jen NNH) je možné považovat za jeden ze zdrojů úbytku věřících v tradičních náboženstvích. S kolonkou náboženství ve sčítání někteří lidé nesouhlasí, a proto vzniklo hnutí Jedi, které v ČR nyní čítá více než 21 tisíc a je tak nejsilnějším hnutím. „*Tento fenomén začal v roce 2001, když se při australském a britském sčítání lidé hromadně přihlašovali k jediské víře, ale brali to jako vtíp, recesi nebo způsob, jak bojkotovat samotné sčítání.*“²⁰ V roce 2021 přibýlo více než 20²¹ NNH ve celorepublikovém sčítání oproti roku 2011.

¹⁸ VRZAL, Miroslav. Nová náboženská hnutí. In *Náboženství světa I: Západní tradice*. Masarykova univerzita, 2014.

¹⁹ BARKER, Eileen. New religious movements: their incidence and significance. In: Wilson, Bryan and Cresswell, Jamie, (eds.) *New religious movements: challenge and response*. Routledge, London, UK, 1999.

²⁰ JAHL, Jakub. Jediské náboženství – náboženský infoservis [online]. [Cit. 2019-8-23]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2022/06/jediske-nabozenstvi/>

²¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Náboženské vyznání. Český statistický úřad [online]. ČSÚ, 2023 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2z021/nabozenska-vira>

2. Situace evangelické církve v 21. století

ČCE neboli Českobratrská církev evangelická je třetí největší církví v roce 2021 vznikla v roce 1918, ale samozřejmě svoji historii má již spolu s dalšími reformními církvemi delší. Vychází z tzv. augsburského a helvetského vyznání. „Po skončení I. světové války došlo na Generálním sněmu v Praze 17. a 18. prosince 1918 ke sloučení obou církví pod název ‚Českobratrská církev evangelická‘, jejímž symbolem se stal kalich.“²² Patří tedy do církví křesťanských, evangelických. ČCE se liší od římskokatolické církve neuctíváním svatých, méně svátostmi a větším důrazem na kázání. Od svého počátku ČCE rostla až do roku 1950. Po roce 1950 nejsou dostupné informace o církevním příslušenství, a to až do roku 1991. Za těchto čtyřicet let ubylo členů ČCE o polovinu. V roce 1950 čítala ČCE 401 729²³ věřících, v roce 1991 203 996²⁴ věřících.

Následující kapitola bude věnována proměně členské základny Českobratrské církve evangelické (dále ČCE) v ČR v 21. století. Zaměří se především na rozbor statistických dat a na záznamy rozhovorů s duchovními, kteří budou v následujících kapitolách uvedeni pod pseudonymy. Většina statistických dat je přejata ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001, 2011 a 2021. Údaje o počtech věřících, které zprostředkovává církev ČCE, jsou monitorovány jiným způsobem než údaje od Českého statistického úřadu (dále ČSÚ). Pro tento výzkum byly přesnější statistiky z ČSÚ. Údaje o počtech obřadů a duchovních byly získány ze statistik církve.

2.1. Problém kartotéčních členů

Úvodem je nutné vysvětlit, co vlastně označuje pojem „věřící ČCE“. Teologicky vzato je členem církve taková osoba, která je pokřtěna. „Členem ČCE je ten, který byl přijat a evidován jako člen některého farního sboru za podmínky, že byl řádně pokřtěn (v dětství nebo v dospělosti), a to v některém farním sboru ČCE či v jiné křesťanské

²² ŘÍČAN, R. Od úsvitu reformace k dnešku. Praha: Ymca, 1948.

²³ ČESKOBATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. Religionistická encyklopedie. [online]. [Cit. 2019-8-23].

Dostupné z: rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/Českobratrská_církev_evangelická

²⁴ Tamtéž viz²³

církvi.²⁵ To samozřejmě značně zkresluje statistiky, které započítávají i tak zvané kartotéční členy, tedy členy neúčastníci se aktivně sborového života. Kartotéční členové jsou spíše produktem samotné církve, která je pokřtila, ale mnohokrát tento obřad byl i posledním kontaktem těchto členů s církví, pak se již ve sborech neobjevovali. Řešením tohoto problému může být požehnání při narození a křest až v dospělosti.

Na otázku, kdo z církve odchází, odpovídá pan Zelený následujícím způsobem:

Myslím, že většinově se jedná v podstatě o pokřtěné pohany, tedy o ty, kdo byli v dětství pokřtěni a nic dalšího už od svých rodičů ve směru k víře nedostali a odchodem z církve jen potvrzují, že s ní nemají nic společného nebo jen málo.²⁶

Na otázku, jaké jsou důvody úbytku věřících u evangelické církve, konkrétně třeba v Českobratrské církvi evangelické, odpovídá pan Červený:

Kartotéční člen, říkáme, že ubývají kartotéční členové, ale vlastně nic takového teologicky neexistuje – takový pojem jako kartotéční člen. Když je někdo pokřtěn, tak se stává členem, je prostě člen.²⁷

Dalším problémem je samotný pojem evangelík používaný při oficiálním sčítání lidu. Termín v sobě totiž zahrnuje jak možnost příslušnosti k ČCE, tak i k dalším evangelikálním církvím.

2.2. Života člena ČCE

Život člena ČCE začíná křtem – dle křesťanských církví očištěním od hříchu a vstoupením do křesťanského života. „Členem ČCE je ten, který byl přijat a evidován jako člen některého farního sboru za podmínky, že byl řádně pokřtěn (v dětství nebo v dospělosti), a to v některém farním sboru ČCE či v jiné křesťanské církvi. Členům jiných křesťanských církví může ČCE propůjčit členství, jestliže o to v některém jejím sboru požádají.“²⁸ Po křtu přichází confirmace, která přijímá jedince do společenského

²⁵ VYZNÁNÍ A ŘÁD CÍRKVE BRATRSKÉ. (2. vydání). Praha: Rada Církve bratrské. 2006.

²⁶ Rozhovor s farářem Zeleným, 1. 11. 2021.

²⁷ Diskuse s faráři, odpovídá pan Červený, 13. 6. 2022.

²⁸ VYZNÁNÍ A ŘÁD CÍRKVE BRATRSKÉ. (2. vydání). Praha: Rada Církve bratrské. 2006.

života věřících. Dle duchovních velké množství věřících po konfirmaci odchází, ale nadále přijímají svátosti zprostředkované církví, ať už se jedná o svatbu či pohřeb.

Součástí křesťanského života je nejen plnit desatero, ale také se účastnit bohoslužeb, které mají formovat a udržovat živý vztah s Bohem. „*Smyslem bohoslužeb je společně se sdílet ve víře, děkovat za Boží lásku, naslouchat Božímu slovu, vyznávat svoje viny i se radovat z Božího odpuštění. Proto se tedy společně modlíme, zpíváme písně, čteme z Písma svatého, kážeme a posloucháme kázání, vysluhujeme a přijímáme večeři Páně.*“²⁹

²⁹ NEDĚLNÍ BOHOSLUŽBY. 2015. Litomyšl: Sbor ČCE v Litomyšli [online]. [Cit. 2019-8-23]. Dostupné z: <https://www.cce-litomysl.cz/co-nabizime/nedelni-bohosluzby/>

2.3. Situace v krajích

Tab. č.2 – Evangelická církev v krajích – podle sčítání lidu 2001, 2011, 2021

	2001	Podíl v %	2011	Podíl v %	2021	Podíl v %	Podíl členů církve na počet obyvatel v roce 2021	Pokles členů v letech 2001–2021 v %
Praha	16227	14	7 175	14	5507	17	0,42	66
Středočeský	11994	10	4 989	10	3459	11	0,24	71
Jihočeský	3064	3	1 422	3	902	3	0,14	71
Plzeňský	3971	3	1 525	3	924	3	0,16	77
Karlovarský	3515	3	1 163	2	648	2	0,23	82
Ústecký	5398	5	1 768	3	1000	3	0,13	81
Liberecký	3635	3	1 435	3	924	3	0,21	75
Královéhradecký	5358	5	2 224	4	1373	4	0,26	74
Pardubický	12082	10	5 042	10	2897	9	0,57	76
Vysočina	8596	7	4 533	9	2867	9	0,58	67
Jihomoravský	11574	10	6 198	13	4206	12	0,35	64
Olomoucký	4330	4	1 979	4	1254	4	0,2	71
Zlínský	17154	15	7 830	13	4350	15	0,77	75
Moravsko-slezský	10314	9	4 575	7	2266	9	0,19	78
ČR	117212	100	51858	100	32577	100	0,31	62

Zdroj: ČSÚ 2001, 2011, 2021

Z tabulky lze vyčíst, že v průběhu let členů ČCE ubývá. Také je možné si všimnout, že směrem na západ republiky věřících ubývá rychleji. Tvrzení, že v Sudetech je méně věřících, se stává validním (Ústecký, Karlovarský, Jihočeský, Plzeňský, Liberecký kraj). Největší procentuální pokles zaznamenaly severní a západní Čechy mezi lety 2001 a 2021. V Karlovarském, Ústeckém kraji klesly počty členů během sledovaného období až o 80 % a více. Sbory ČCE se stahují především do měst. Například Praha, jako hlavní

město republiky, disponuje největším počtem sborů v seniorátu³⁰ Pražském. V celém seniorátu se nachází 32 sborů, z čehož 20 sborů je právě v Praze. Jak již bylo dříve zmíněno, Zlínský kraj je typicky „religiózním krajem“, tento kraj při jednotlivých sčítáních (2001, 2011, 2021) značně pozvedá religiozitu českého, moravského a slezského obyvatelstva. Největším podílem členů na počet obyvatel se ale vyznačuje kraj Vysočina a kraj Pardubický.

2.4. Urbanizace věřících

Tab. č. 3 – Věřící hlásící se k Českobratrské církvi evangelické

Velikostní skupina obce	Věřící hlásící se k Českobratrské církvi evangelické		
	abs.	% podíl z	
		velikostní skupiny	Úhrnu
v tom:			
do 199	1 482	0,8	2,9
200–499	3 479	0,5	6,7
500–999	6 295	0,7	12,1
1 000 -1 999	5 731	0,6	11,1
2 000 - 4 999	5 348	0,4	10,3
5 000 - 9 999	4 342	0,5	8,4
10 000 - 19 999	4 235	0,4	8,2
20 000 - 49 999	6 300	0,5	12,1
50 000 - 99 999	3 269	0,4	6,3
100 000 a více	11 377	0,5	21,9
Celkem	51 858	0,5	100,0

Zdroj: ČSÚ 2011

Samotnou „urbanizaci věřících“ dokládá i tato tabulka ČSÚ, kde z celkového počtu věřících zabírají právě větší města nejvyšší pozice. Evangelická církev má podle této tabulky venkovský charakter, dle velikostních skupin. Avšak v absolutních číslech ČCE

³⁰ Seniorát je správní region ČCE. V Česku se nyní nachází 14 seniorátů, každý seniorát má svého seniora.

je církví městskou. Lze tedy předvídat, že do budoucna budou právě vesnické sbory vymírat. Evangelické sbory se budou nadále koncentrovat do měst, ačkoliv je městský život více světský a nabízí více jiného časového vyžití. Naproti tomu na vesnicích, kde jsou pevné rodinné vazby a každý takzvaně vidí tomu druhému do talíře (má přehled, zda dochází na bohoslužby či ne), a proto stává se víra záležitostí více společenskou než ve městě, kde jsou sbory početnější. Nepřítomnost na bohoslužbách, zvláště na vesnicích, se může stát pro dotyčného stigmatem za předpokladu, že ostatní do kostela chodí.

Na otázku, jak si představujete budoucnost své církve, odpovídá pan Hnědý následujícím způsobem.

Farních sborů bude méně a budou spíše ve městech než na venkově. Doufám, že to budou prostředí důvěry a naděje.³¹

2.5. Odchozí a příchozí z ČCE

Důvody poklesu jsou vesměs podobné pro všechny tradiční církve. Ve sborech zůstávají již pouze skutečně věřící, mnozí z těch, pro něž byla víra jen zděděnou záležitostí, odcházejí. A tak se ukazuje, kdo je skutečně věřící.

Na otázku, kdo z církve odchází, odpovídá pan Růžový následujícím způsobem:

Jinak si myslím, že to je celkově už dlouhodobě. Je to přelom církve z lidové na vyznávající.³²

Úbytek počtu věřících nejen na papíře, ale i ve sborech urychlila mimo jiné pandemická situace. Počínaje rokem 2020 přenesla víru do online prostředí, kdy byly bohoslužby přenášeny prostřednictvím webových kamer. Spousta lidí si na tento nový formát sdílení postupně navykla a začala tak vytvářet cosi jako „virtuální víru“. *„Pandemie COVID-19 představovala významný podnět k metamorfóze víry..., kdy v digitálním prostředí*

³¹ Rozhovor s farářem Hnědým, 10. 12. 2021.

³² Diskuse s faráři, odpovídá pan Růžový, 13. 6. 2022.

Lidová církev je označení pro společnost, kde je spousta věřících, ale málo praktikujících. Opakem tohoto termínu je církev vyznavačská, nebo vyznávající.

začínají vznikat nové způsoby vnímání a vyjadřování náboženské víry a praxe".³³ Pandemie ukázala také určitou dynamiku církve, která nemůže zůstat staticky závislá na fyzickém prostoru, ale musí se proměňovat a přizpůsobovat potřebám doby.

Důvodem odchodu není ani tzv. salár. „Salár je pravidelný roční dar, který církev očekává od každého svého člena s vlastním příjmem v doporučené výši 5% jeho celkových ročních čistých příjmů. Salár se platí jednou ročně nebo ve splátkách farnímu sboru, do něhož člen patří. Neplacení saláru nemůže být důvodem k vyloučení z církve.“³⁴ Podle znění má tento dar dobrovolný charakter a není důvodem výstupu z církve jako např. v Německu, kde členové platí až 9% ročního příjmu.

Do sborů ČCE přichází široké spektrum osob s rozdílnými motivy. Často to bývají potomci věřících rodičů z ČCE, ale také tzv. „hledači“, kterým z dostupné nabídky církví přijde nejatraktivnější právě ČCE a uvěří evangeliu. Také mladí konvertující do ČCE nenachází smysl v konzumním životě a hledají víru. Mnohokrát lidé přicházejí do církevních sborů na pozvání od svých přátel.

Jedním z důvodů příchodů může být touha patřit ke komunitě, pocit sounáležitosti a sdílení své víry s ostatními. Budování vztahů uvnitř komunity a především s Bohem je důležitým prvkem, kterým církev ČCE disponuje. Dále nově přicházejí členové jiných církví, kteří se rozhodnou z různých důvodů konvertovat. Důvodem přijetí či praktikování evangelické víry může být nespokojenost s dosavadním společenstvím. Nově přichodzí mohou být i migranti, kterým bylo znemožněno praktikovat svou víru, například pravoslaví, ale nejsou formálními členy církve, pouze jejími sympatizanty.

Na otázku, kdo přichází do ČCE, odpovídá pan Zelený následujícím způsobem:

*Myslím, že hledači, kteří v jistou chvíli svého života hledají společenství, směr, dobré slovo. Ostých a ořukávání a pak časem. Často to jsou lidé rozčarovaní z jiné církve – římskokatolické či evangelikálních.*³⁵

³³ SBARDELOTTO, Moisés. And the word became network: An analysis of the circulation of the 'Catholic' in online communicational networks. Online—Heidelberg Journal of Religions on the internet, 2016, roč. 11.

³⁴ ŘÁD HOSPODAŘENÍ CÍRKVE. Evangnet.[online]. [cit. 19.06.2023]. Dostupné z: <https://evangnet.cz/cce/czr/rhc.html?P#C7>

³⁵ Rozhovor s farářem Zeleným, 1. 11. 2021.

Na otázku, kdo jsou noví členové, odpovídá pan Modrý následujícím způsobem:

V tuhle chvíli se taky řada z těch, kdo jsou z Ukrajiny, stávají novými členy, protože jsou pokřtěni jako pravoslavní. Z toho taky ale plyne, že i kdybychom si chtěli říct, že to je naší nějakou prací, leckdy to bývá spíš jako jakási milost a požehnání. Uprchlická vlna není úplně požehnání v tomhle smyslu. Ale že se k vám někdo přistěhuje do sboru, rodina s dětmi, tak na to třeba nemáte vůbec žádný vliv a třeba tomu dá úplně nový impuls a takovéto věci bývají velmi časté.³⁶

³⁶ Diskuse s faráři, odpovídá pan Modrý, 13. 6. 2022.

2.6. Socioekonomické faktory a jejich proměna

2.7. Věk

Tab. č. 4 - Věkové složení věřících ČCE

Věk	2001			2011		
	hlásící se k Českobratrské církvi evang.	podíly v %		hlásící se k Českobratrské církvi evang.	podíly v %	
		obyvatel v daném věku	hlásících se k církvi		obyvatel v daném věku	hlásících se k církvi
z toho:						
0–14	7 787	0,5	6,6	4 458	0,3	8,6
15–19	3 630	0,5	3,1	1 598	0,3	3,1
20–29	9 339	0,5	8,0	3 884	0,3	7,5
30–39	8 674	0,6	7,4	5 525	0,3	10,7
40–49	12 861	0,9	11,0	5 070	0,4	9,8
50–59	22 753	1,6	19,4	6 574	0,5	12,7
60–69	22 202	2,4	18,9	10 126	0,8	19,5
70 a více	29 947	3,1	25,6	14 576	1,3	28,1
Celkem	117 212	1,1	100,0	51 858	0,5	100,0

Zdroj: ČSÚ 2001, 2011

Názor, že starší generace spíše tíhne k tradiční církvi, jde generalizovat na většinu náboženství v tradičních formách, neboť nová náboženská hnutí a komunity všeobecně lákají spíše mladší část obyvatelstva. To platí i u ČCE. Starší generace věřících nejenže tvoří významný podíl z celkové struktury, ale je i aktivnější nežli mladší, pravidelně dochází na bohoslužby. Je to i díky tomu, že mají více času nežli mladší generace. „Sociologická teorie poukazuje na tři procesy. První vysvětlení zdůrazňuje důležitost změn spojených se stárnutím a životním cyklem a předpokládá, že lidé do určité míry do

náboženství stárnou. “³⁷ „Důvody, proč by tomu tak mělo být, jsou poměrně zřejmé: lidé v druhé polovině svého života bilancují, snaží se dát smysl svým životním příběhům a v neposlední řadě se snaží vyrovnat s myšlenkou vlastní smrti, což se může projevat například vyšší mírou víry v posmrtný život. Svoji roli ale může hrát i určitá marginalizace starších lidí v moderních společnostech spojená s pocity bezvýznamnosti a ztráty identity, která je vede k hledání smyslu a hodnoty v náboženské víře. “³⁸

Na otázku, proč starší generace více nábožensky praktikuje, odpovídá pan Bílý následujícím způsobem:

Starší člověk dozrává, je bohatší o mnohé životní zkušenosti, uvědomuje si křehkost života, uvědomuje si, že už tady nemusí dlouho být, a tak hledá naději a ukotvení v Bohu. Má větší zodpovědnost, ale je to i ještě stará škola, generace pokornější, zvyklá třeba jen na jedno zaměstnání, tedy i věrnější a vytrvalejší. Je to kontrast s dnešní hektickou dobou, kde dnes člověk jedná nějak, zítra zcela jinak.³⁹

Větší míra víry v posmrtný život by se též dala nazvat větší odpovědností ve stáří člověka, který si uvědomuje, že za své činy je zodpovědný on sám, popřípadě i jakési budování „zadních vrátek“ pro případ, že by Bůh skutečně existoval. Mladší generace tyto religiózní prvky tolik nevnímají, neboť v takové míře ještě nepocítují svou konečnost a pomíjivost. Dá se možná předpokládat, že až sami dospějí do věku svých prarodičů, budou mít (alespoň část z nich) podobné vnímání a stanou se oni tou generací, která navštěvuje bohoslužby. Strach ze smrti je navíc často všudypřítomně připomínán na hřbitovech. *Co jsme my, budete i vy*, je stále znepokojivé až alarmující. A tíha těchto slov roste spolu s věkem.

Pokles v letech 2001-2011 byl silnější, než by se dalo předpokládat. Dle prognózy ČCE měla přijít o 25 tis. členů úmrtím a přírůstek měl být okolo 5 tisíc narozením. Ale pokles byl razantnější ze 117 tisíc na 51 tisíc. To samé v letech 2011-2021. Kdy prognóza ukazovala úbytek úmrtím o 15 tisíc členů a mělo se narodit 3 tisíce nových. Ale pokles byl znovu výraznější a to o necelých 20 tisíc.

³⁷ WEINBERG, Jack. The Church and the Older Person. Arch Gen Psychiatry, 1962, roč. 7, č. 3.

³⁸CHRISTIANO, Kevin J. “Church as a Family Surrogate: Another Look at Family Ties, Anomie, and Church Involvement.” Journal for the Scientific Study of Religion, 1986, roč. 25, č. 4.

³⁹ Diskuse s faráři, odpovídá pan Bílý, 13. 6. 2022.

Jedno z mála optimistických výkladů (tab.č.4) je nastupující vyváženost počtu věřících v jednotlivých věkových skupinách. Dá se předpokládat, že kolem roku 2031 by se mohl pokles zastavit. V desetiletí 2021–2031 se k ČCE přestane hlásit tisíc členů a 9 tis. zemře a narodí se odhadem 1500 novorozenců. To znamená, že by se měli dostat na hodnotu zhruba 21 tisíc v roce 2031. V tomto počtu setrvají, neboť budou mít vyváženou strukturu z hlediska jednotlivých generací.

2.8. Mládež ČCE

Jak již bylo naznačeno dříve, mladých v ČCE ubývá. Celkově se jedná o důsledek proměny rodiny a rozvolňování rodinných vazeb. Výchova posledních desetiletí je liberálnější a na mladé lidi je v tomto směru vyvíjen menší tlak, než tomu bylo dříve. Část mladých navíc po absolvování škol zůstává ve městech a často tak z venkovských sborů odchází. Dle oficiálních statistik ČCE od roku 2001 ubývá mládežnických náboženských akcí, a to samozřejmě v reakci na snižující se počet mladých, kteří mají zájem na akce docházet. Mladé může odrazovat koncepce bohoslužeb, které jsou formálně stejné po celá desetiletí. Jejich stále stejná forma a délka není v dnešní zrychlené době pro každého snesitelná a čas, který lze využít mnoha jinými způsoby, je často obtížné strávit v lavici při hodinové bohoslužbě.

Na otázku, proč ubývají členové ČCE, odpovídá pan Žlutý následujícím způsobem:

To, jak vypadá současná generace i po stránce morální a víry, není především problém rodičů, ale prarodičů, že ti nepřipravili své děti k tomu, aby měly tyhle děti předpoklady morální, potažmo křesťanské tak, aby je mohly převést zase na svoje děti, a to je teď ta naše situace.⁴⁰

Samozřejmě to, jak mladí lidé církev vnímají, je i záležitost generační, dané výchovou a pedagogikou na základních školách. Problémem může být i současná podoba hodin náboženství, ty jsou základem přístupu mladých k evangelické víře. Proto některé náboženské hodiny nesou název biblického kroužku, aby se od původního názvu „náboženství“ oddělilo. „Cílem setkávání je seznámit děti s biblickými příběhy a dát

⁴⁰ Diskuse s faráři, odpovídá pan Žlutý, 13. 6. 2022.

*prostor všemožným otázkám, které se týkají křesťanské víry. Budeme objevovat známé i neznámé prastaré příběhy a společně pátrat po tom, jak k nám promlouvají dnes.*⁴¹

Na otázku, zda je evangelická církev pro své mladé členy dostatečně atraktivní, odpovídá pan Azurový následujícím způsobem:

*Evangelická církev jako celek se snaží vytvářet podmínky pro mladé. Ne všude se to ale daří a ne pro všechny je program dostatečně atraktivní. Pokud děti nejsou zachyceny ve věku základní školy, na středních školách se mnohdy ztrácí.*⁴²

Na otázku, jaké jsou důvody úbytku počtu mladých v ČCE, odpovídá pan Rudý následujícím způsobem:

*Když zjistili (myšleno mladí lidé), že prostě víkend můžou strávit tisíci jinými způsoby než přijít ráno do kostela, sedět tam, soustředit se na něco – v dnešní klipové době, když video má tři minuty... To nedokoukáš, že? To je strašně dlouhý. Ten farář do tebe mele prostě 20 minut a ještě písnička má sedm slok. Myslím si, že to jsou vážné věci, které trochu Žlutý taky nadhodil. Nad tím bychom se vlastně měli zamýšlet, jak to děláme.*⁴³

2.9. Vzdělání

*„Klasická sekularizační teorie je postavena na předpokladu, že moderní vzdělání a schopnost racionálně vysvětlovat přírodní jevy a zákony nutně podkopává základy, na kterých náboženství a církve stojí. Moderní vzdělání by tak mělo být jednou z hlavních sekularizačních sil.*⁴⁴ Tato teorie u evangelické církve neplatí. Evangelická církev sdružuje lidi s nadprůměrnou úrovní vzdělání ve srovnání s obyvatelstvem ČR. Počet lidí s maturitní zkouškou mírně převyšuje počet lidí bez maturity. Vzdělání nepřímo souvisí s urbanizací ČCE. Již dříve bylo zmíněno, že nejvíce věřících ČCE se nachází ve velkých městech, kde je také nejvyšší vzdělanost – například v Praze. Postupně mezi

⁴¹ BIBLICKÁ HODINA PRO DĚTI. Sdružení Roztoč [online]. Kolotoč umění a tradic v Roztokách u Prahy. [cit. 28.05.2023]. Dostupné z: <https://www.roztoc.cz/krouzky-a-kurzy/prehled-krouzku/biblicka-hodina/>

⁴² Rozhovor s farářem Azurovým, 23. 10. 2021.

⁴³ Diskuse s faráři, odpovídá pan Rudý, 13.6.2022.

⁴⁴ HAMPLOVÁ, Dana. Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí. Praha: Karolinum, 2013.

roky 2001 a 2011 se navyšuje počet vysokoškolsky vzdělaných o 7,1 %. Klesá počet lidí se středním odborným vzděláním bez maturity a lidí bez vzdělání. Tento trend ještě mírně narůstá.

Tab. č. 5 – Vzdělání členů v ČCE za roky 2001, 2011 (v %), vzdělání v ČR za roky 2001, 2011 (v %) vpravo (ČR)

	2001	2011	Změna v %	2001 (ČR)	2011 (ČR)	Změna v % (ČR)
Vysokoškolské	14,9	22,0	47,6	9	12,5	38,9
Úplné střední a vyšší	24,6	28,3	15	28,3	31,2	10,2
Střední vč. vyučení (bez maturity)	44,1	32,5	-26,3	38	33,1	12,9
Základní vzdělání vč. neukončeného	16,1	17,0	5,6	23	17,6	-23,5
Bez vzdělání	0,3	0,2	-33,33	0,4	0,5	25
Nezjištěno				1,3	5,1	292,3
Celkem	100	100	x	100	100	x

Zdroj: ČSÚ 2001, 2011

2.10. Gender

Tab. č. 6 – Genderový podíl členů ČCE za roky 2001, 2011

	Muži	Ženy	Muži (ČR)	Ženy (ČR)
2001	42	58	48,7	51,3
2011	43	57	49,3	50,7

Zdroj: ČSÚ 2001, 2011

Celková převaha žen v populaci ČR je mírná, avšak i přes tento relativně „zanedbatelný“ rozdíl jsou počty žen v církvi vyšší. Samozřejmě je to také dáno délkou dožití, která je u žen vyšší. Ženy docházejí, dle výpovědí, na bohoslužby častěji, ale jsou

také aktivnější ve sborových aktivitách. Tabulka dále umožňuje odhadnout, že 1,3 % žen navíc je způsobeno starší členskou základnou a 6,7% žen navíc silnější religiozitou.

Na otázku, zda je mezi členy církve více mužů či žen a jaké to může mít příčiny, odpovídá pan Azurový následujícím způsobem:

*Více zřejmě žen.... jsou asi zodpovědnější než muži.*⁴⁵

Zjednodušeně by se dalo říci, že celkový vztah k náboženství mají ženy lepší. Důvodem aktivního života žen v církvi je podle některých smysl pro zodpovědnost a jiné chápání toho, co je v životě člověka důležité. Muži se naproti tomu často věnují spíše praktickým či pro ně atraktivnějším aktivitám. Výrazněji jsou orientováni na zajištění církve po praktické stránce.

Na otázku, jestli je mužům víra lhostejnější, odpovídá pan Šedý následně:

*Ti muži ve sboru se opravdu schází a dělají jiné věci. Lezou po skalách nebo nevím co. Ti chlapi to potřebují trochu jinak.*⁴⁶

Na otázku, zda je mužům víra lhostejnější, odpovídá pan Tyrkysový následujícím způsobem:

*Všímám si, že někdy možná muži jsou stranou, aniž by chtěli. Už od dětství se přenáší víc odpovědnosti na ženy ve sborovém životě tak nějak automaticky. Chlapi jdou tak trochu stranou, takže tohle taky může být příčina.*⁴⁷

⁴⁵ Rozhovor s farářem Azurovým, 23. 10. 2021.

⁴⁶ Diskuse s faráři, odpovídá pan Šedý, 13. 6. 2022.

⁴⁷ Diskuse s faráři, odpovídá pan Tyrkysový, 13. 6. 2022.

2.11. Duchovní v ČCE

Tab. č. 7 - Duchovní ČCE

	Muži	Ženy	Celkem
2001	188	34	222
2011	185	85	270
2021	166	80	246

Zdroj: Statistiky ČCE 2001, 2011, 2021

Od roku 2001 se zvyšuje počet žen na duchovních postech. ČCE učinila výrazný posun, když v roce 1953 umožnila (na rozdíl například od římskokatolické církve) ženám aktivně se realizovat v rolích farářek/kazatelek. Ve srovnání roku 2021 s rokem 2011 je úbytek žen jako duchovních malý. Evangelická církev tedy nečelí tak velkým problémům jako římskokatolická církev, kde často české duchovní nahrazují kněží ze zahraničí například z Polska.

Pro vzdělávání a získávání nových duchovních slouží Evangelická fakulta Univerzity Karlovy. „*Evangelická teologická fakulta je nejmenší fakultou univerzity, je založená na osobních vztazích, vzájemném dialogu a vysoké odbornosti. Jako jediná v ČR nabízí klasické studium evangelické teologie, dále studium sociální práce a ekumenické teologie, vše v bakalářském a návazně i v magisterském stupni.*“⁴⁸ Fakulta není určena jen věřícím, ale i ostatní veřejnosti a nabízí studium oborů se sociální tematikou. Pro duchovní dráhu se nejvíce rozhodují děti z evangelických rodin. Druhou skupinou jsou lidé, kteří konvertovali a našli si cestu k víře, k duchovnímu poslání.

Na otázku, zda platí představa společnosti, že členství ČCE je záležitostí několika velkých rodin a že z nich pochází často faráři a farářky, odpovídá pan Fialový následujícím způsobem:

Je pravda, že v naší církvi existují velké rodiny a rody, které jsou všelijak příbuzensky provázané, ale že by celá církev byla pouze záležitostí téhle sprízněné komunity, to je, myslím, velké zjednodušení a omyl. Sám z žádného evangelického rodu nepocházím a

⁴⁸ EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Univerzita Karlova [online]. Evangelická teologická fakulta, 2023 [cit. 2023-14-03]. Dostupné z: nakarlovku.cz <https://web.etf.cuni.cz/ETFN-1.html>

jak já, tak jeden z mých bratrů jsme si vzali za manželky ženy, které vůbec nebyly původem z církve.⁴⁹

2.12. Jak úbytku předejít

Jedním z řešení je dynamičnost církve a otevřenost směrem k veřejnosti. Být otevřenější především pro mladé, kteří jsou její budoucností. Také by měla vystupovat na veřejnosti, například kanál Pastoral Brothers, jejíž tvůrci usilují o zvětšení povědomí o činnosti ČCE pomocí propagačních videí.⁵⁰

Na otázku, proč se církve nemodernizuje, odpovídá pan Černý:

Myslím, že je to tím, že církve chce udržet formu bohoslužby. Vezměte si..., je to dvacet věků a forma je stejná. Chceme, aby se neměnila. Ten svět se tak měnil virtuálně všelijak, ale my chceme udržet formu tak jak na začátku, kdy se schází k bohoslužbě, zpívá se, modlí a odejde domů. Myslím, že ty formy musíme měnit. Jít za lidmi tam, kde oni jsou. A vy uvidíte, jak potřebují nás jako církve.⁵¹

Církve má být také otevřená všem lidem, jelikož křesťanské učení není založené na spáse jednoho, ale na spáse všech. To lze dosáhnout hlásáním evangelia pomocí tak zvaných misíí a přizpůsobení učení široké veřejnosti. „Členové (sboru) stojí v nejrůznějších situacích a vztazích v rodině, v zaměstnání, v sousedství, ve veřejnosti. Zde mají dosvědčit evangelium, jež přijali. Každodenní život je příležitostí, jak osvědčit víru a poslušnost, prokazovat lásku a trpělivost, vyjádřit naději a odvahu... Zvěstované Boží slovo svou povahou směřuje do reálného života a poskytuje základní orientaci pro životní volby a rozhodování, aby měly dobrou budoucnost.“⁵² Ale také ČCE má vzdělávat samotné členy, aby jejich víra byla pevnější, jelikož právě oni jsou nositelé víry a mohou mnoho lidí v životě inspirovat. To znamená, že je třeba upevnit společenství, na kterém se církve zakládají. Tato společenství a sociální vazby

⁴⁹ Rozhovor s farářem Fialovým, 23. 1. 2022.

⁵⁰ PASTORAL BROTHERS. YouTube [online]. [cit. 28.05.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/@PastoralBrothers/videos>

⁵¹ Diskuse s farářem, odpovídá pan Černý, 13. 6. 2022.

⁵² VYZNÁNÍ A ŘÁD CÍRKVE BRATRSKÉ. (2. vydání). Praha: Rada Církve bratrské. 2006.

napomáhají lidem ve víře. A tak napomáhají růstu víry různé modlitební akce, setkání, koncerty a další společenské události.

Na otázku, v čem spatřuje šance na vývoj ČCE, v čem naopak ohrožení, odpovídá pan Fialový následujícím způsobem:

Šance vidím v tom, že bude tvůrčím a poctivým způsobem žít z evangelia. Věřím, že je nevšední a nosné. A nebude přitom jenom lpět na dosavadních formách a bránit je.⁵³

⁵³ Rozhovor s farářem Fialovým, 23. 1. 2022.

2.13. Obřady v ČCE

Lidé mají zájem o křty a obřady jako svatba a pohřeb, ale tím jejich aktivita častokrát končí. Myslí si, že obřady jim zaručí vykoupení. I tak ale všech evangelických obřadů ubývá kromě jednoho, a to evangelického sňatku. Počet těchto sňatků se v průběhu desetiletí více než zdvojnásobil. Zvyšuje se zájem o uzavírání sňatků v ČCE. Obřadů sice ubývá, ale například ve srovnání s počtem členů v roce 2001 a v roce 2021 je nabídka bohoslužeb více než dostatečná. Poměrová čísla by vyšla více pozitivně pro rok 2021 v porovnání s rokem 2001. Mírně se snižuje počet pokřtěných dospělých. Tento pokles, je pravděpodobně způsoben nezájmem o křest a sympatizování s církví bez tohoto vstupního obřadu, či majoritně nezájmem společnosti.

Na otázku, co členové od ČCE očekávají, odpovídá pan Oranžový následně:

Přijde taky moment, kdy chtějí tu svatbu, kdy chtějí, aby ten pohřeb byl, protože mají pocit, že s tím Bohem jsou spojení.⁵⁴

Tab. č. 8 – Počty církevních úkonů ČCE

	2001	2011	2021
Křest	679	631	491
<i>Z toho dospělí</i>	166	122	103
Konfirmace	397	205	243
Sňatek	266	386	675
Pohřeb	1 322	984	847
Bohoslužby	14 305	13 837	11 355
<i>Průměrná roční účast na bohoslužbách</i>	10 881	9 395	6 505
Členové ČCE	137 070	51 858	32 577

Zdroj: Statistiky ČCE 2001, 2011, 2021, ČSÚ 2001, 2011, 2021

Lidé taky očekávají, že církev bude funkční jednotkou, která bude v naší společnosti působit a pomáhat v sociální sféře, v nemocničních zařízeních, v hospicích, armádě a jinde. „V různých dokumentech sociálních pracovníků je přesvědčivě formulován trvale platný smysl sociální práce: služba, solidarita, osvobození a angažovanost pro chudé a slabé. Biblické spisy jsou zdrojem inspirace a motivací

⁵⁴ Diskuse s faráři, odpovídá pan Oranžový, 14. 6. 2022.

sociální práce. Bůh, o němž autoři biblických spisů vypráví, stojí na straně utiskovaných, slabých a bezmocných.⁵⁵ ČCE provozuje např. diakonii, která má více než 200 zařízení po celé republice.

2.14. Pokles členské základny českobratrské církve evangelické pohledem duchovních

Na duchovních bylo velmi znát, že toto téma je velmi trápí a nelze nalézt jednotné řešení. Sekularizaci jako takovou vnímají jako důsledek modernity, kde již ve středu není Bůh, ale věci všedního života. Dle jejich slov nabízí dnešní svět mnoho lákadel a slasti, že člověk zapomíná na Boha. Častokrát v rozhovorech se zmiňují o tom, že lidé mají zpřeházené priority a víru odsouvají na vedlejší kolej. Víra už není něco, co bylo společenskou „konvencí“. Nadále si ale myslí, že touha po duchovnu ve společnosti existuje. Že lidé pátrají po duchovním základu v různých formách. Ale stará instituční forma náboženství je pro ně nepřijatelná, i když se v náboženství bez ní nejde obejít.

Na otázku, zda se odklání společnost od Boha, odpovídá pan Fialový:

Myslím, že to tak není. Růst všelijakých forem spirituality naopak napovídá žízeň společnosti po duchovnu a po Bohu. Potíž je spíš v tom, že je společnost spirituálně naivní a zanedbaná, takže neumí rozlišovat. Uniká jí, že skutečná spiritualita je otázkou dlouhé cesty a obtížného hledání. A má-li být skutečně konkrétní a formativní, neobejde se bez instituční podoby, která jí dává trvalou podobu a vyžaduje rozhovor s jinými pohledy.⁵⁶

Duchovní se shodli na tom, že k úbytku dochází. Ale taky je pro ně obtížné, jak tento úbytek měřit, jelikož úbytek reálný může být větší. Aktivních věřících může být ve výsledku mnohem méně. Faráři mají problém, jak zařadit tzv. kartotéčními členy, kteří tvoří velkou část ČCE, a kteří jsou jen formálními členy. V tom případě i samotné statistiky ze ČCE jsou zavádějící, protože uvádí statistiky na základě pokřtěných ne

⁵⁵ LÁBROVÁ, Jitka. Sociální služba církve a sociální práce v České republice. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

⁵⁶ Rozhovor s farářem Fialovým, 23. 1. 2022.

aktivně věřících. V církevním životě, dle rozhovorů, jsou aktivnější ženy. Na ně je častokrát vkládána větší zodpovědnost (v pastorační, ve společenstvích). Také otázka, zda jsou starší lidé zastoupeni více ve sborech než mladší lidé, byla pro duchovní nepříjemným tématem, který se určitě řešil na vícero radách duchovních. Na otázku, proč je tomu tak, odpovídali dotazovaní rozdílně. Někteří tvrdili, že se snaží být pro mladé atraktivní, vytvářením různých programů, uzpůsobením bohoslužeb, ale že mladí nedokáží jejich snahu ocenit. Na druhé straně, ale stál názor, že to není dostatečné a že mladé je potřeba více integrovat. Velká část duchovních se domnívá, že za úbytkem stojí bývalý komunistický režim a důsledek jeho proticírkevní propagandy, která stále díky němu převládá. Což se nedá s jistotou říci, protože sekularizace probíhala i na západě v nekomunistických zemích.

Na otázku, zda je evangelická církev pro své mladé dostatečně atraktivní, odpovídá pan Zelený následujícím způsobem.

Nevím, je ale pravda, že tady nás bota tlačí. Mladé se nedaří udržet, integrovat, asi nejsme dost atraktivní...⁵⁷

Odpovědi, jaké jsou příčiny úbytku, se nikterak nelišily a shodovaly se prakticky s názorem na úbytek věřících náležících k církevní instituci v ČR. Při hypotéze, jestli za úbytkem stojí evangelikální hnutí/církev, si nebyli duchovní této domněnky jisti. K evangelikálním hnutím necítili odpor, ač některá mohou být manipulativní. Tyto novodobé náboženské proudy podle nich odpovídají na potřeby dnešních lidí. Evangelikální církve byly hrozbou na základě výpovědi pana Zeleného po roce 1989. Ani církve Československá husitská není pro ČCE soupeřem, ale spíše partnerem.

Rozložení věřících obzvláště v pohraničí, hlavně na západní straně České republiky je způsobeno nestálým obyvatelstvem, a lidé kteří s povalečným odsunem odešli, tak sebou vzali i tradice. Novodobí obyvatelé jsou nepřizpůsobiví a kazatel Hnědý, který v tomto prostředí 14 let působil, naznačil, že zde vládne proticírkevní nálada.

Na otázku, proč Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře, odpovídá pan Hnědý následujícím způsobem.

⁵⁷ Rozhovor s farářem Zeleným, 1. 11. 2021.

Potomci těch, kdo po válce přišli, dost často volili či volí strany, které nemají církve v oblibě (je to vzájemná neláska) a váží si poněkud jiných hodnot a ono to s tím souvisí.⁵⁸

Noví lidé jsou po rozboru tvrzení kazatelů/lek především hledači, kteří uvěřili evangeliu a církev Českobratrská evangelická je svojí nabídkou nejvíce zaujala. Hledače označují jako ty, kteří hledají v různých náboženstvích, dále nově příchozí jsou hledající ateisté toužící po spiritualitě a smyslu života a vzájemném společenství. Způsob jak nové lidi přilákat je podle respondentů autentičnost a snaha být aktivním tělem Kristovým tedy žítím podle evangelia.

Zájem o bohoslužby se dle pana Běžového, po covidu menší, ale duchovní byli přesvědčení, že se pomalu budou vracet zpátky na původní počty účastněných. Věřící se přesouvali v době kovidové pandemie do online prostoru a nějak si na tento formát zvykli. Protože se jedná tedy obzvláště o starší lidi, tak raději zůstanou doma u obrazovek.

Pokles křtů není, tak razantní. Pan Fialový dokonce naznačil, že roste počet nově pokřtěných dospělých. To statisticky doloženo není. Statisticky počet dospělých poklesl z počtu 166 v roce 2001⁵⁹ na 103 dospělých v roce 2021.⁶⁰ Pohřby dokonce převládají dle statistik a také dle výpovědí nad počtem křtů.

Budoucnost ČCE vidí dotazovaní v opravdovosti a kázání evangelia. Že nebude lpět na dosavadních formách a bude chtít se aktivně rozvíjet a fungovat ve společenském prostoru. Někteří při diskusi poukazovali na rozdíly s církví katolickou, která zůstává ve své podstatě více tradiční, i podobou kostelů které jsou přezdobené, kdežto evangelické jsou prostší a je zde menší důraz na obrazy, či symboly. Nadále také duchovní doufají, že církev bude budovat mezilidské vztahy a společenství věřících, díky tomuto bude moci přežít.

⁵⁸ Rozhovor s farářem Hnědým, 10. 12. 2021.

⁵⁹ ČCE. Statistické údaje o činnosti církve. 2002 - Dokument v archívu autora BP.

⁶⁰ ČCE. Informace o církvi. Evangnet [online]. 2022 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://synod.e-cirkev.cz/res/archive/008/000947.pdf?seek=1651228501>

Závěr

Bakalářská práce byla náročným úkolem nejen po stránce tematické, ale i po stránce získávání pramenů. Když jsem se zúčastnil diskuse, přišlo mi, že se o otázkách úbytku moc mezi duchovními nemluví. Z celého setkání jsem měl pocit, že duchovní rádi společně o tématu diskutují. Otázky z mé strany jim dělaly radost. Byly to otázky genderového či věkového složení, které je nejvíce trápily a bylo vidět, že je to záležitost, která se dotýká všech dotazovaných.

Cílem práce bylo popsat fenomén sekularizace, zvláště se zaměřit na ČCE, její demografickou proměnu v prostoru a čase. Tímto přinést vhled do problematiky a získávání dat, která jsou dostupná k tématu a jejich analyzování.

V první části jsem zjistil, že Evropa a ČR se potýkají se stejným problémem. A to s fenoménem vírou bez náležitosti k církevní instituci. Sekularizace v Evropě probíhá především tam, kde je vysoký stupeň modernity a vysoká životní úroveň. Proto směrem na východ přibývá věřících a západ Evropy i sever je sekulárnější. ČR se potýká s úbytkem věřících náležitých k církevní instituci již dlouhodobě. Nelze ale říct i dle statistik, že česká společnost je nevěřící. „*V Čechách je značně rozšířená víra v nadpřirozeno magického charakteru (např. v amulety, věštce, léčitele nebo horoskopy).*“ *Srovnání se staršími výzkumy přitom ukázala, že víra v magii je v české společnosti vysoká stabilně.*“⁶¹ *To, co Češi odmítají, není nadpřirozeno jako celek, ale spíše tradiční náboženské systémy a organizované náboženství obecně, což vede k jejich na člověka orientované víře, spočívající buď ve „fatalismu“ nebo „okultismu.“*⁶² Tímto směrem by mohl pokračovat výzkum, který by podrobněji popsal část obyvatelstva, která ve statistikách neuvádí svoji víru, či uvádí, že věří a nenáleží k žádné instituci. Věřících ubývá směrem na západ republiky, zejména v severních a západních Čechách v pohraničních oblastech. Nenáboženské české obyvatelstvo je podle mnohých důsledkem komunistické nadvlády. Tento argument se ukázal jako zavádějící a je pravděpodobné, že by sekularizace probíhala, i kdyby česká společnost byla součástí

⁶¹ HAMPLOVÁ, Dana. Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí. Praha: Karolinum, 2013.

⁶² NEŠPOR, Zdeněk R. 2004. „Ústřední vývojové trendy současné české religiozity.“ 21-37 in Nešpor, Zdeněk R. (ed.). Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství. Sociologické studie / Sociological Studies 04:05. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

západní Evropy. Sekularizaci Evropy i české společnosti lze označit na základě zjištění za výsledek procesů modernity.

V druhé části jsem se zaměřil na předmět bakalářské práce – ČCE a její proměny členské základy v 21.století. Úbytek je nepopiratelný, ale když se zaměřím především na důvody, tak je statistiky ukazují jen nepřímo. Už i třeba možnosti „evangelík“ a člen ČCE v části vyznání při sčítání lidu. Tyto dva termíny jsou rozdílné a při interpretování výsledků dat z ČSÚ mohly mnohé zmást.

Ze začátku bylo složité, jak sloučit dvě různé statistiky, které jsou nesrovnatelné. Jedna zprostředkovaná ČCE a druhá Českým statistickým úřadem. ČCE každoročně sčítá členy, kteří jsou pokřtění, kdežto statistiky ze stran statistického úřadu jsou na základě informací uvedených v dotazníku v den sčítání lidu. Nastal také problém klasifikace věřícího, se kterým se i potýkala většina duchovních. Otázka, kdo je člen byla klíčová. Zda aktivně věřící, či pokřtění, kteří nemusí být vždy praktikující. V práci uvádím formální členy tedy pokřtěné, i když mnoho duchovních nad specifiky, kdo je člen polemizovalo. Zastoupení členů ČCE v krajích bylo stejné jako rozložení všech věřících. Evangelická církev je dle absolutních čísel církví městskou. To dokládá i kraj město Praha, který v roce 2021 má nejvíce členů a to 17 % z celkového počtu. Příchozí do ČCE jsou na základě výpovědi tzv. hledači. V porovnání s ostatními církvemi ČCE zažila od počátku tohoto tisíciletí do roku 2021 72% úbytek. Naproti tomu církev římskokatolickou zasáhl úbytek nejméně a to od roku 2001 do roku 2021 o 58 %. Církev československá husitská zaznamenala 76% pokles. Největší protestanské církve v ČR zažily tedy větší úbytek než církev římskokatolická. Vysvětlení může být důraz na rituály a pevná struktura u katolické církve.

Věková hypotéza se potvrdila na základě statistik i rozhovorů s duchovními, starší generace se více účastní sborového života než mladší. Mladým dle duchovních vadí koncepce a délka bohoslužeb. Další otázka demografická vyšla v prospěch ČCE. Do roku 2011 byli členové ČCE vzdělanější, než je republikový průměr. Genderové složení členstva je dle diskusí i rozhovorů nevyvážené a do sborů chodí více ženy. Vysvětlení duchovních, proč tomu tak je, byly různé. Podle duchovních jsou zodpovědnější ve spirituálním životě a také jsou emočně na víru přístupnější.

Překvapivá byla statistika o duchovních, kde se nedalo mluvit o tak razantním úbytku jako u věřících. V roce 2001 bylo na 117212 věřících 528 duchovních a v roce 2021 to bylo 147 duchovních na 32557 věřících. Dá se tak konstatovat, díky menšímu úbytku duchovních než členů, že členové mají osobnější duchovní doprovod i bohoslužby jsou pro členy dostatečné. Z obřadů byl největší zájem o svatbu.

Úbytek věřících bude stále v naší společnosti pokračovat. Proměny členské základny ČCE v 21.století nejsou pro mě žádným překvapením a celkově podobné výsledky jsem ve výzkumu čekal. Jediné, co bylo povzbudivé byli duchovní a jejich ne tak silný pokles jako u členů a posilující počty žen na duchovních postech. Co je a bude tématem v křesťanských církvích, je málo mladých a stárnutí věřících.

Seznam literatury a pramenů:

BARKER, Eileen. New religious movements: their incidence and significance. In: Wilson, Bryan and Cresswell, Jamie, (eds.) New religious movements: challenge and response. Routledge, London, UK, 1999.

BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993.

BIBLICKÁ HODINA PRO DĚTI. Sdružení Roztoč [online]. Kolotoč umění a tradic v Roztokách u Prahy. [cit. 28.05.2023]. Dostupné z: <https://www.roztoc.cz/krouzky-a-kurzy/prehled-krouzku/biblicka-hodina/>

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK. Církevní příslušnost a docházka do kostela; z roku 1849, 18 let nebo starší [online]. Nizozemsko: Centraal Bureau voor de statistiek, 2019 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37944/table>

ČCE. Informace o církvi. Evangnet [online]. 2012 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://evangnet.cz/cce/czr/usneseni/u_33_2/Prilohy/TISK_09_Informace_o_cirkvi.pdf

ČCE. Informace o církvi. Evangnet [online]. 2022 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://synod.e-cirkev.cz/res/archive/008/000947.pdf?seek=1651228501>

ČCE. Statistické údaje o činnosti církve. 2002 - Dokument v archívu autora BP.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Náboženské vyznání obyvatelstva – 2001 [online]. ČSÚ, 2003 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenske-vyznani-obyvatelstva-2001-ea234o8fxs>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Náboženské vyznání obyvatelstva – 2011 [online]. ČSÚ, 2014 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu – 2011 [online]. ČSÚ, 2014 [cit. 2023-03-10].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uroven-vzdelani-obyvatelstva-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-xllg5xjb8q>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vzdělání [online]. ČSÚ, 2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vzdelani>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Náboženské vyznání. Český statistický úřad [online]. ČSÚ, 2023 [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2z021/nabozenska-vira>

EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. Univerzita Karlova [online]. Evangelická teologická fakulta, 2023 [cit. 2023-14-03].

Dostupné z: nakarlovku.cz <https://web.etf.cuni.cz/ETFN-1.html>

FIALOVÁ, Kamila, NEŠPOR, Zdeněk R. „Nevěřící, apatheisté nebo skrytí věřící? Charakteristika osob, které se v rámci sčítání lidu nepřihlásily k žádné denominaci.“ *Religio: Revue pro religionistiku* 2018, roč. 26, č. 2.

HALÍK, Tomáš. Náboženství – politika – věda: proměny ve vztazích [online]. [cit. 2023-02-21] Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/nabozenstvi-spolecnost/clanek/51/>

HAMPLOVÁ, Dana. „Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 2008, roč. 44, č.4.

HAMPLOVÁ, Dana. „Institucionalizované a neinstitucionalizované náboženství v českém poválečném vývoji.“ *Soudobé dějiny*, 2001, roč. 8, č. 2.

HAMPLOVÁ, Dana. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*. Praha: Karolinum, 2013.

HEYKING, John von. “Secularization: Not Dead, But Never What It Seemed.” *International Studies Review*, 2005, roč. 7, č. 2.

CHRISTIANO, Kevin J. “Church as a Family Surrogate: Another Look at Family Ties, Anomie, and Church Involvement.” *Journal for the Scientific Study of Religion*, 1986, roč. 25, č. 4.

NEŠPOR, Zdeněk R. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*. Praha: Kalich. 2010.

ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. Religionistická encyklopedie. [online]. [Cit. 2019-8-23].

DAVIE, Grace. Religion in Europe in the 21st Century: The Factors to Take into Account. *European Journal of Sociology / Archives Européennes De Sociologie*, 2006, roč. 47, č. 2.

Dostupné z: rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/Českobratrská_církev_evangelická

GAUCHET, Marcel. *Odkouzlení světa dějiny náboženství jako věci veřejné*. Brno: CDK, 2004.

JABL, Jakub. Jediské náboženství – náboženský infoservis [online]. [Cit. 2019-8-23]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2022/06/jediske-nabozenstvi/>

LÁBROVÁ, Jitka. *Sociální služba církve a sociální práce v České republice*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

MARX, Karl. *Ekonomicko-filosofické rukopisy z roku 1844*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961.

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ OBYVATELSTVA. Praha: Český statistický úřad, Obyvatelstvo, volby, 2003.

NEDĚLNÍ BOHOSLUŽBY. 2015. Litomyšl: Sbor ČCE v Litomyšli [online]. [Cit. 2019-8-23]. Dostupné z: <https://www.cce-litomysl.cz/co-nabizime/nedelni-bohosluzby/>

NEŠPOR, Zdeněk R. 2004. „Ústřední vývojové trendy současné české religiozity.“ 21-37 in Nešpor, Zdeněk R. (ed.). *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Sociologické studie / Sociological Studies 04:05. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

PASTORAL BROTHERS. YouTube [online]. [cit. 28.05.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/@PastoralBrothers/videos>

POLÁŠEK, Patrik. *POJETÍ RODINY Z POHLEDU Hnutí HARÉ KRŠNA: diplomová práce*. Olomouc: Univerzita palackého, Fakulta filozofická, 2018.

ŘÁD HOSPODAŘENÍ CÍRKVE. Evangnet [online]. [cit. 19.06.2023]. Dostupné z: <https://evangnet.cz/cce/czr/rhc.html?P#C7>

ŘÍČAN, R. Od úsvitu reformace k dnešku. Praha: Ymca, 1948.

SBARDELOTTO, Moisés. And the word became network: An analysis of the circulation of the 'Catholic' in online communicational networks. Online—Heidelberg Journal of Religions on the internet, 2016, roč. 11.

VRZAL, Miroslav. Nová náboženská hnutí. In Náboženství světa I: Západní tradice . Masarykova univerzita, 2014.

VYZNÁNÍ A ŘÁD CÍRKVE BRATRSKÉ. (2. vydání). Praha: Rada Církve bratrské. 2006.

WEINBERG, Jack. The Church and the Older Person. Arch Gen Psychiatry, 1962, roč. 7, č. 3.

Přílohy

Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru 2001

Území	Obyvatelstvo celkem	Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru
Česká republika	10 230 060	32
Hlavní město Praha	1 169 106	25
Středočeský kraj	1 122 473	23
Jihočeský kraj	625 267	35
Plzeňský kraj	102 828	35
Karlovarský kraj	304 343	21
Ústecký kraj	820 219	16
Liberecký kraj	428 184	18
Královéhradecký kraj	550 724	27
Pardubický kraj	508 281	32
Kraj Vysočina	519 211	46
Jihomoravský kraj	1 127 718	44
Olomoucký kraj	639 369	37
Zlínský kraj	595 010	55
Moravskoslezský kraj	1 269 467	40

Zdroj: ČSÚ 2001

Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru 2011

Území	Obyvatelstvo celkem	Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru v krajích (v %)	Věřící nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti (v %)
Česká republika	10 436 560	14	7
Hlavní město Praha	1 268 796	11	8
Středočeský kraj	1 289 211	9	6
Jihočeský kraj	628 336	14	7
Plzeňský kraj	570 401	9	6
Karlovarský kraj	295 595	7	6
Ústecký kraj	808 961	5	5
Liberecký kraj	432 439	7	6
Královéhradecký kraj	547 916	10	6
Pardubický kraj	511 627	14	6
Kraj Vysočina	505 565	23	6
Jihomoravský kraj	1 163 508	21	8
Olomoucký kraj	628 427	17	7
Zlínský kraj	579 944	29	8
Moravskoslezský kraj	1 205 834	18	8

Zdroj: ČSÚ 2011

Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru 2021

Území	Obyvatelstvo celkem	Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru v krajích (v %)	Věřící, nehlásící se k žádné církvi ani nábož. společnosti (v %)
Česká republika	10 524 167	13	9
Hlavní město Praha	1 301 432	12	31
Středočeský kraj	1 415 463	8	22
Jihočeský kraj	631 803	12	33
Plzeňský kraj	581 436	8	23
Karlovarský kraj	279 103	7	21
Ústecký kraj	789 098	5	16
Liberecký kraj	435 220	7	19
Královéhradecký kraj	538 303	9	25
Pardubický kraj	510 037	12	29
Kraj Vysočina	497 661	21	45
Jihomoravský kraj	1 197 651	19	42
Olomoucký kraj	619 788	14	35
Zlínský kraj	564 331	28	55
Moravskoslezský kraj	1 162 841	18	29

Zdroj: ČSÚ 2021

ROZHOVORY

Rozhovor s farářem Azurovým, 23. 10. 2021.

Rozhovor s farářem Zeleným, 1. 11. 2021.

Rozhovor s farářem Hnědým, 10. 12. 2021.

Rozhovor s farářem Fialovým, 23. 1. 2022.

Diskuse s faráři, 13. 6. 2022.

Pan Azurový

Jaké jsou důvody úbytku věřících u evangelické církve?

Těch faktorů je mnoho: Sekularizace společnosti, blahobyt, v církvi pak malý důraz na obrácení, znovuzrození v Kristu, stále povrchnější víra, zpřeházení priorit, kdy práce, kariéra a peníze dostávají se u mnohých nad Boha. Bůh je odsunutý na vedlejší kolej, pokušení, život v hříchu, rodinná zbožnost se vytrácí.

Odklání se podle Vás společnost od Boha? Proč? Nepotřebuje ho?

Protože ve světě je více lákadel, možností... Žijeme v době, kdy se nám daří všem poměrně dobře. A když je člověku dobře, hledá spíše rozmar než Boha.

Nakolik existuje ve Vaší církvi spor mezi konzervativci a liberály?

V evangelické církvi se preferuje i tradice, i liberalismus, žijí si vedle sebe v otevřeném přijímání jedni druhými. Jsou zde i probuzenecké proudy, které ožívují, ale naráží někdy na konzervatismus i liberalismus.

Dochází ve Vašem sboru k úbytku počtů křtů? Zaznamenal jste snížení zájmu o účast při bohoslužbách? Jak byste tyto trendy srovnal?

Ve sboru XXX k úbytku návštěv bohoslužeb nedochází, účast je hojná (60–80 %) (pomineme-li pandemickou situaci). Zastoupeny jsou zde všechny generace. Dnes nejsou křtěna všechna nemluvnata. Osobně sám spíše doporučuji v dětství pouze požehnání a křest až v dospělosti, kdy se lidé sami rozhodnou.

Statistika ČSÚ z roku 2001 nám ukazuje genderové a věkové rozložení věřícího obyvatelstva. Je evangelická církev pro své mladé dostatečně atraktivní?

Evangelická církev jako celek se snaží vytvářet podmínky pro mladé. Ne všude se to ale daří a ne pro všechny je program dostatečně atraktivní. Pokud děti nejsou zachyceny do mládeže sboru ve věku základní školy, na středních školách se mnohdy ztrácí.

Dokázala by sekularizaci oslabit lepší finanční situace církve? Jak byste charakterizoval finanční situaci církve dnes?

Církev se učí a připravuje žít pouze ze svých prostředků, což je velmi zdravé. Komunisté církve dotovali, což pro církev nebylo zdravé, samofinancování může naopak pomoci církvi v tom, že bude aktivnější. Pro malé sbory, kde je jen pár lidí, to může ale mít fatální následky.

Je pro církve možné získávat nové členy? Pomocí čeho?

Pomocí misie, modliteb a hlásání evangelia různou formou, pomocí pravidelných i nepravidelných aktivit.

Kdo bývají noví členové? O jaké lidi se jedná?

Většinou to nejsou děti věřících rodičů, ale noví lidé ze světa, kteří na evangelium slyší. Jsou to lidé opravdoví, kteří zakusí boží dotek, obrácení.

Jaké mohou být jejich motivy?

Hledají přijetí, zázemí, lásku a hledají Boha, a také možnost se v církvi realizovat.

Jak si představujete budoucnost své církve?

Právě v tom, že se může každý realizovat a sloužit. Je to princip laického kněžství, kdy nestojí vše jen na faráři, ale slouží vedle sebe další. Jedná se o přechod k učenictví, kdy budeme vychovávat lidi ve vztahu ke sboru, k zodpovědnosti a možnosti sloužit dle možností a potřeb.

V čem spatřujete šance na vývoj církve? V čem naopak ohrožení?

V hlásání evangelia, v opravdovosti, v nasazení, v misii, ve službě, v otevření Božího domu pro hledající, v horlivosti. Ohrožení je naopak zůstat pouze u tradice a taky v povrchní víře.

Kdo z církve odchází?

To je různé, případ od případu.

Je mezi členy církve více mužů či žen? Jaké to může mít příčiny?

Více zřejmě žen... Jsou asi zodpovědnější než muži.

Zdeněk Nešpor ve své knize „Příliš slábi ve víře“ tvrdí, že díky sekularizaci odešli z církve povrchně věřící. Je tomu tak i u evangelické církve?

Myslím, že určitě. Někdy ale odchází i ti, kteří jsou opravdově horliví a nenaplňuje je život v evangelické církvi a hledají stejně laděné v církvích evangelikálních.

Je možné, že k Vám přicházejí věřící proto, že nejste spojováni s problematickými kauzami jako římskokatolická církev?

Takový případ jsem nezaznamenal.

Jak vnímáte ostatní církve? Jak církev husitskou? Jak nová náboženská hnutí (například nové evangelikální církve)?

Církev husitská hodně těžila z přestupového hnutí, kdy vznikla a kdy byla euforie s nově vzniklým státem. Ve většině případů ale dle mého zapoměla na misii, čímž na to trochu doplatila. Církev bratrská má učednický model, který nese své ovoce, takhle by to mělo být. Opravdovost je i v jiných a líbí se mi i apoštolská církev nebo například křesťanské společenství, přestože občas v něčem přestřelí.

Je ČCE deurbanizována?

Městský život je více světský, nabízí více možností. Na vesnicích je často církev jednou z mála možností realizace i společenské zábavy. Na vesnici mnozí projdou církví, ale mnozí také odchází do měst, jejich víra zůstala na povrchu.

Jaký typ lidí jde studovat na faráře ve Vaší církvi?

Je to různé. Někteří jdou s jasným záměrem, že chtějí sloužit v církvi, jiní k tomu dospějí až tam, někteří v církvi nakonec neslouží.

O evangelické církvi panuje ve veřejnosti představa, že se často jedná o záležitost několika velkých rodin, které jsou navzájem spřátelené, žení se a vdávají navzájem a pochází z nich často faráři a faráčky. Řekl byste, že to je pravda?

Zčásti. Osobně jsem uvěřil v dospělosti a pocházím z ateistické rodiny. Je mnoho těch, kteří přišli ze světa, ale i těch, kteří pochází z evangelického prostředí.

Pan Hnědý

Jaké jsou důvody úbytku věřících u evangelické církve?

To kdybych věděl... Asi stejně jako u jiných církví. To, jak církve mluvily v dřívějších staletích, je asi dnešním lidem poněkud vzdálené. Doba, kdy to vypadalo, že s náboženstvím je konec, už je zase pryč. A v posledních desetiletích lidé opět víc hledají (někdy vezmou zavděk neuvěřitelnými bizarnostmi) a s tím, co církve nabízejí, se to neseťkává. Leč to je jen můj dojem a názor. Ale zároveň je třeba říct, že sekularizace (alespoň v evangelické teologii) není zdaleka jen negativně laděný pojem.

Jak úbytku věřících předejít?

Tak, že budeme naslouchat tomu, co říkají (což tedy neznámá, že všemu dokážeme vyhovět). A kromě toho tak, že budeme v církvích nabízet místo pro tvoření čehosi společného – společnost je rozkouskovaná víc, než je po čase pro lidi únosná.

Kdo z církve odchází?

Ti, komu to nic neříká. Zažili zklamání, dávají přednost něčemu jinému... Asi je to různé.

Na začátku třetího tisíciletí Vaše církve zaznamenala úbytek věřících o skoro polovinu, při předposledním oficiálním sčítání v roce 2011 dokonce na čtvrtinu původního počtu z roku 1991. Čím si to vysvětlujete?

Dvě věci zmíním: V církvích je spousta „kartotéčních“ členů, kteří byli pokřtěni a pak se dál neobjevovali (a třeba se odstěhovali a my ani netušíme kam) – ti tvoří docela velké číslo. A to druhé: Klesá počet členů církví. A spíš nahoru stoupá počet lidí, kteří se hlásí k nějaké víře, ale nehodlají se vázat nějakou institucí a zůstanou vně církve (a třeba chodí do kostela, taky je tu máme).

Proč si myslíte, že Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře?

Nevím. Sudety na tom jsou takhle asi hlavně po odsunu/vyhnání Němců – odnesli s sebou letité tradice a lidé, kteří je nahradili, dohromady žádné nepřinesli. Farářoval jsem čtrnáct let v severních Čechách a tento dojem to na mě dělalo. Potomci těch, kdo po

válce přišli, dost často volili či volí strany, které nemají církve v oblibě (je to vzájemná neláska) a váží si poněkud jiných hodnot a ono to s tím souvisí.

Odklání se podle Vás společnost od Boha? Proč dnešní společnost Boha nepotřebuje?

Upřímně řečeno, nejsem si jist, jestli dřívější společnost k Bohu až tak lnula. Rozhodně se k víře hlásilo víc lidí, jenže to patřilo k jisté společenské konvenci, což dnes neplatí. Ale nemyslím si, že by to znamenalo odklon od Boha či od víry. Je to odklon od těch konvencí (které leckdo mohl cítit jako krunýř).

Nakolik podle Vás existuje ve Vaší církvi spor mezi konzervativci a liberály?

Žádný nesnesitelně ožehavý spor to není. Samozřejmě obě „party“ v církvi jsou a v něčem si moc nerozumějí, v některých regionech převládá jedno a v jiných druhé – ale pořád je to jedna církev a jedni jsou druhé schopni v lásce respektovat.

Dochází ve Vašem sboru k úbytku počtů křtů? Zaznamenal jste snížení zájmu o účast při bohoslužbách? Jak byste tyto trendy srovnal?

Za celou církev mluvit nemůžu, tak aspoň za sbor, v němž žiju. K úbytku počtu křtů nedochází (ve srovnání s posledními třiceti lety – ve srovnání s tím, jak to bylo před 100 lety, jistě ano). A co se počtu návštěvníků bohoslužeb týče, teď s tím zamávalo onemocnění covid-19, ale pomalu se vracíme zase k vyšším číslům. Asi nižším než dřív, ale zase přibýlí posluchači audio (nebo diváci video) verze. Tohle platí spíš pro města, na venkově ta čísla klesají víc, což souvisí i s možnostmi, které (třeba mladi) lidé mají a kvůli kterým venkov spíš opouští.

Definuje podle Vás fenomén believing without belonging (věřím, ale nenáležím k žádné církvi/hnutí) současnou situaci v české společnosti?

Jestli přímo definuje, to nevím, ale přítomné to tu určitě je.

Statistika ČSÚ z roku 2001 nám ukazuje genderové a věkové rozložení věřícího obyvatelstva. Je evangelická církev pro své mladé dostatečně atraktivní?

Byl bych rád, kdyby nebyla odpudivá a kdyby jim byla nablízku, když to budou potřebovat (a kdyby ji našli). Atraktivní asi obnáší ještě intenzivnější zájem – tak to asi ne.

Dokázala by úbytek oslabit lepší finanční situace církve? Jak byste charakterizoval finanční situaci církve dnes?

Podle mě to se sekularizací nesouvisí příliš úzce. Dnes jsme na tom tak, že peněz není nazbyt (ovšem kdy bylo?), ale když je potřeba, nějak ty peníze dáme dohromady. A když na něco přispějete, pak vám na tom víc záleží. Kdybychom měli hromady prostředků, pořádali bychom třeba víc atraktivních akcí a třeba by to přilákalo víc lidí. Ale že by to změnilo moderní a postmoderní trendy, to asi ne.

Je pro církve možné získávat nové členy? Pomocí čeho?

Jasně, že je to možné. Když vám lidi můžou důvěřovat a stojí o to, připojí se. Jinou cestu moc nehledám a ani nevím, jestli existuje („náborové“ akce jsou mi protivné).

Kdo bývají noví členové?

Přemýšliví hledači.

O jaké lidi se jedná?

O různé. Věkově nejvíc třeba tak mezi 15 a 35 lety (a trochu mladší, a trochu starší). Často lidé, kteří se rozhlížejí po různých náboženstvích a nenáboženstvích, ochutnají prostředí v pár církvích a pak (někteří) zůstanou u nás.

Jaké mohou být jejich motivy?

Nespokojí se s dosavadním stylem života. Hledají něco, co by jejich životu dávalo smysl. Hledají prostředí, kde najdou pár lidí, s nimiž si můžou důvěřovat. A tak dál, jak kdo.

Jak si představujete budoucnost své církve?

Farních sborů bude méně a budou spíše ve městech než na venkově. Doufám, že to budou prostředí důvěry a naděje.

V čem spatřujete šance na její vývoj? V čem naopak ohrožení?

Šance v tom, že jsou a budou v ní lidé, kterým na ní záleží. Ohrožení v tom, že nebudou...

Je mezi členy církve více mužů či žen? Myslíte, že je mužům víra lhostejná? Proč ženy více praktikují?

Asi spíše žen – ostatně Vaše otázka to předpokládá. Že by byla víra mužům lhostejná, si nemyslím. Možná se s těmito otázkami neradi otevírají navenek.

Je možné, že k Vám přicházejí věřící proto, že nejste spojováni s kauzami jako římskokatolická církev?

Zmíněné kauzy lidem samozřejmě vadí, ale asi chápou, že jsme holt jen lidi. Může se něco stát i v jiných církvích (a spolcích, sdruženích a všude), jen je potřeba to řešit poněkud důsledněji a jasněji. Ti, co k nám přicházejí z římskokatolické církve, mívají nějaké svoje důvody, ale tohle moc nezmiňují.

Jak vnímáte církev husitskou? Jak vnímáte nová náboženská hnutí (například nové evangelikální církve)? Které mohou být zdrojem úbytku členů Vaší církve?

Jako ekumenickou sesterskou církev. Nová náboženská hnutí mě osobně nelákají a za okruh sborů, které znám, bych řekl, že do nich lidé neodcházejí. Jak je to jinde, to nevím.

Je úbytek farářů u Vás stejným problémem jako u římskokatolické církve?

Problém to jistě je, ale s římskými katolíky to srovnat neumím. Podle toho, co od nich slýchám, je u nich ten problém větší. Ale nevím.

Kam Vaši věřící nejvíce odcházejí? Stávají se z nich ateisté nebo konvertité?

O konvertitech moc nevím, těch asi tolik nebude. Skuteční ateisté se moc nevyskytují. Takže když někdo odejde, tipnul bych si, že se zařadí mezi ty, kdo své hledání či víru

nespojují s žádnou konkrétní církví. Anebo jim prostě nějaké konkrétní společenství jde na nervy, tak se vydají někam jinam (třeba i do jiného sboru téže církve).

O evangelické církvi panuje ve veřejnosti představa, že se často jedná o záležitost několika velkých rodin, které jsou navzájem spřátelené, žení se a vdávají navzájem a pochází z nich často faráři a farářky. Řekl byste, že to je pravda?

Jasně. Jsme menšina, takže se známe navzájem mnohem víc, než kdyby nás byl milion. A jsme menšina, která (co vím) si na tu menšinovost zvykla a nenaříká si na ni, a to může být docela přitažlivé pro ty, kdo se s tím setkají. Odtud ta provázanost a přátelení. Nově příchozí tím bývají překvapeni, ale zdá se mi, že mnohem míň než dřív – tedy pokud přijdou do „party“, která je dostatečně otevřená. A těch myslím přibývá.

Pan Fialový

Jaké jsou důvody úbytku věřících u evangelické církve?

Důvodů je asi více: dědictví masivní proticírkevní propagandy; současná nechut' k jakékoli instituční formě názoru (netýká se pouze církvi); obranářské pojetí víry církvi; nedostatečná autenticita věřících; spirituální zanedbanost společnosti, která touží po jednoduchých řešeních...

Jak úbytku věřícím předejít?

Nemám žádný univerzální návod. Myslím, že to nejde jinak než autenticitou a poctivostí vlastní víry, ke které patří přiznání, že věřit neznamena mít odpověď na všechny otázky, ale naopak hledat.

Kdo z církve odchází?

Většinou asi ti, pro které byla víra spíš otázkou zvyku. Málokdy jde skutečně o věroučné otázky nebo promyšlený příklon k ateismu.

Na začátku třetího tisíciletí církev zaznamenala úbytek věřících skoro o polovinu, při předposledním oficiálním sčítání v roce 2011 dokonce na čtvrtinu původního počtu z roku 1991. Čím si to vysvětlujete?

Myslím, že to nevypovídá ani tak o změně společnosti, jako o setrvačnosti v „evidenci“. Vlažný nebo odcizený vztah k církvi se vyjevil až po opětovném položení otázky.

Proč si myslíte, že Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře?

Řekl bych, že to hodně souvisí s vykořeněním obyvatelstva kvůli dějinným zvrátům.

Odklání se podle vás společnost od Boha? Proč dnešní společnost Boha nepotřebuje?

Myslím, že to tak není. Růst všelijakých forem spirituality naopak napovídá žízeň společnosti po duchovnu a po Bohu. Potíž je spíš v tom, že je společnost spirituálně naivní a zanedbaná, takže neumí rozlišovat. Uniká jí, že skutečná spiritualita je otázkou

dlouhé cesty a obtížného hledání. A má-li být skutečně konkrétní a formativní, neobejde se bez instituční podoby, která jí dává trvalou podobu a vyžaduje rozhovor s jinými pohledy.

Nakolik podle Vás existuje ve Vaší církvi spor mezi konzervativci a liberály?

Jistě také existuje. Ale myslím, že není tak výrazný. Naše církev je unionovaná – vznikla spojením různých vyznání a má v sobě proto od počátku smysl pro rozmanitost i toleranci.

Dochází ve Vašem sboru k úbytku počtů křtů? Zaznamenal jste snížení zájmu o účast při bohoslužbách? Jak byste tyto trendy srovnal?

Dochází. Ale není to jediný trend a také jediné kritérium, chcete-li vývoji porozumět. Jednak v některých sborech dochází i k nárůstu účastníků bohoslužeb a ojedinele vznikají i nové sbory (například Roztoky u Prahy). Jednak se, myslím, zvětšuje počet křtů dospělých, což signalizuje, že se víra stává víc věcí vědomého rozhodnutí než zvyku.

Definuje podle Vás fenomén believing without belonging (věřím, ale nenáležím k žádné církvi/hnutí) současnou situaci v české společnosti?

Nevím, zdali definuje, ale myslím, že je silně přítomný.

Dokázala by sekularizaci oslabit lepší finanční situace církve? Jak byste charakterizoval finanční situaci církve dnes?

Nevím, zda je to otázka finanční. Pochybuji. Pravda ale je, že finanční situace zvláště u evangelických církví je dnes vzhledem k přechodu na samofinancování náročná. Samofinancování nepovažuji za špatné, ale čtyřicetileté období komunismu, kdy stát vynuceně převzal hospodářské „zajištění církvi“, je odnaučilo se o sebe normálně starat.

Je pro církve možné získávat nové členy? Pomocí čeho?

Věřím, že je. Také se to děje, ale nikoli v nějakém masovém měřítku.

Kdo bývají noví členové?

To je různé. Většinou ale asi jde o přemýšlivější lidi, kteří si uvědomují prázdnotu konzumního způsobu života.

Jaké mohou být jejich motivy?

Některé víc zaujme křesťanské poselství, některé spíš aktivní společenství.

Jak si představujete budoucnost své církve?

To trochu záleží na ní. Nevidím to ale nijak pesimisticky.

V čem spatřujete šance na její vývoj? V čem naopak ohrožení?

Šance vidím v tom, že bude tvůrčím a poctivým způsobem žít z evangelia. Věřím, že je nevšední a nosné. A nebude přitom jenom lpět na dosavadních formách a bránit je. Ohrožení vidím asi v tom, že se soustředí jen na sebe a svoji obranu, a to včetně toho finančního zajištění.

Je mezi členy církve více mužů či žen? Myslíte, že mužům je víra lhostejná? Proč ženy více praktikují?

Asi je víc žen. Myslím, že mužům není víra lhostejná, jenom církve možná někdy příliš kladla důraz na cit a málo na veřejný a praktický rozměr víry, který je snad mužům víc vlastní.

Je možné, že k vám přicházejí věřící proto, že nejste spojováni s kauzami jako římskokatolická církev?

Možná ano. Ale myslím, že to není podstatný důvod. Zaujme-li někoho společenství naší církve, není to, myslím, kvůli minulosti, ale kvůli současné podobě autentické víry a vztahů.

Jak vnímáte církev husitskou? Jak nová náboženská hnutí (například nové evangelikální církve)? Která nová náboženství mohou být zdrojem úbytku členů Vaší církve?

Církev husitskou vnímám jako partnera. Nemám potřebu se vůči ní nějak kriticky vymezovat. Nová náboženská hnutí a evangelikální církve je hodně široký pojem a je třeba mezi nimi rozlišovat. Některá jsou skutečně manipulativní, jiná mohou být autentická. Odpovídají někdy asi na potřebu dnešních lidí po jednoznačné jistotě a osobním nasazení. Může to být někdy příliš zjednodušené, někdy také hodně znesvobodňující, ale může to být také krok v duchovním růstu, který vyústí v poctivou a hlubokou víru.

Myslíte si, že se církev evangelická českobratrská přesouvá na venkov?

Nemyslím. Vidím spíš opačný trend.

Jaký typ lidí jde studovat na faráře ve Vaší církvi?

To je podle mne různé. Často asi děti farářů, ale i mladí lidé ze sborů s určitým záměrem dělat faráře, pak ovšem i lidé, kteří v církvi vůbec nevyrostli, hledají, chtějí se o náboženství více dozvědět a teprve během studia se pro práci faráře rozhodnou.

Je úbytek farářů u Vás stejným problémem jako u římskokatolické církve?

Nemám takový přehled o římskokatolické církvi, abych mohl srovnávat, ale úbytek farářů je i v naší církvi problém.

Máte nějakou výraznou osobnost mezi Vašimi duchovními?

Máme – například: Jakub Malý a Karel Müller – tak zvaný „Pastoral Brothers“, Pavel Pokorný – nynější synodní senior ČCE, Štěpán Hájek – autor knížek, iniciátor „Parésie“, „Husovických dvorků“ a hospodských bohoslužeb „Desert“, Jan Keller – který na svém statku „Zbytov“ vytvářel od 80. let 20. století otevřené společenství mladých, Tomáš Trusina – vydavatelství Eman, iniciátor „Pražské pomoci“ a další.

Získává Vaše církev nové věřící díky působení žen farářek?

Jistě také, ale je to myslím stejné jako u mužů.

Kam Vaši věřící nejvíce odcházejí? Stávají se z nich ateisté nebo konvertité?

Myslím, že ti, kteří odcházejí, se většinou nestávají ani přesvědčení ateisté ani konvertité. Jedná se spíš o ty, u nichž víceméně zvyková víra ztratila sílu je formovat k jakémukoli uvědomělému náboženskému postoji.

O evangelické církvi panuje na veřejnosti představa, že se často jedná o záležitost několika velkých rodin, které jsou navzájem spřátelené, žení se a vdávají navzájem a pochází z nich často faráři a farářky. Řekl byste, že to je pravda?

Je pravda, že v naší církvi existují velké rodiny a rody, které jsou všelijak příbuzensky provázané, ale že by celá církev byla pouze záležitost téhle spřízněné komunity, to je, myslím, velké zjednodušení a omyl. Sám z žádného evangelického rodu nepocházím a jak já, tak jeden z mých bratrů, jsme si vzali za manželky ženy, které vůbec nebyly původem z církve.

Pan Zelený

Jaké jsou důvody úbytku věřících u evangelické církve?

Myslím, že model takzvané „lidové“ církve, kdy do ní patří prakticky všichni narození v jisté oblasti, končí v naší části světa takřka všude.

Jak úbytku věřících předejít?

Souvisí to s předchozí odpovědí a myslím, že v zásadě se tomu předejít nedá a nedalo. Dá se adaptovat – na církve vyznávající a vyznavačskou, otevřenou...

Kdo z církve odchází?

Myslím, že ve většině pokřtění pohané. Ti, kdo byli v dětství pokřtěni a nic dalšího už od svých rodičů ve směru k víře nedostali. Odchodem z církve jen potvrzují to, že s ní nemají nic společného nebo jen málo. O řád méně odchází lidé přestupem k jiné církvi (často u příležitosti uzavření manželství či pro nějaký věroučný či spíše kulturně-politický důraz).

Proč si myslíte, že Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře?

Myslím, že roli hraje větší zakořeněnost – tam, kde lidé zůstali na tom svém – jako třeba na Moravě (jižní, Horácku, Valašsku) a byli víc vázáni na rodný kraj, tam i víra se udržela víc (a samozřejmě i jiné tradice). A pak hraje roli možná taky západ a východ, kdy na východ religiozity přibývá (a nevím vlastně proč).

Odklání se podle Vás společnost od Boha? Proč dnešní společnost Boha nepotřebuje?

Zda-li společnost, to nevím. Spíše se jedná o jednotlivé lidi, kteří už v Boha nevěří (případně nikdy nevěřili nebo aspoň ne příliš vážně). V tomto bych byl spíše individualističtěji orientován – pokud pro lidi nehraje roli víra, pak hraje menší roli i ve společnosti).

Existuje ve Vaší církvi spor mezi konzervativci a liberály?

Myslím, že ne tolik výrazně, ač je to asi taky do jisté míry geograficky rozlišeno – bude rozdíl mezi Prahou a Valašskem či Severní Moravou. Většinou je ale naše církev spíše liberální. Taky je to dáno vývojem v jednotlivých sborech (zvláště těch, které jsou mi blíže) – totiž starší konzervativnější generace pomalu odchází a na jejich místo přicházejí spíše liberálnější – taky i ti, co přišli z jiných církví – z katolické i evangelikálních, kde konzervativnost hrála svou roli v jejich odchodu.

Dochází ve Vašem sboru k úbytku počtů křtů? Zaznamenal jste snížení zájmu o účast při bohoslužbách? Jak byste tyto trendy srovnal?

K úbytku pomalu dochází, ale nijak dramatickému – řekl bych.

Definuje podle Vás fenomén believing without belonging (věřím, ale nenáležím k žádné církvi/hnutí) současnou situaci v české společnosti?

Nevím, o společnosti se to říká a píše. Já to zase tolik nepociťuji – na ještě docela tradičnější Vysočině, kde (jednotliví) lidé stojí nejen o to věření, ale někam patřit – taky i do církve (přístupů máme několik do roka).

Statistika ČSÚ z roku 2001 nám ukazuje genderové a věkové rozložení věřícího obyvatelstva. Je evangelická církev pro své mladé dostatečně atraktivní?

Nevím, je ale pravda, že tady nás „bota tlačí“. Mladé se nedaří udržet, integrovat, asi nejsme dost atraktivní...

Dokázala by sekularizaci oslabit lepší finanční situace církve? Jak byste charakterizoval finanční situaci církve dnes?

Nevím, v tom myslím spojitost není. Samozřejmě vysněný svět, kde církev staví nemocnice a má školy, které tak mlčky svědčí o Kristu a o víře, by možná jako lákadlo fungoval (a možná vzbuzoval jen závist, jak bohatá církev je). Reálně ale vidím spíše drobnější práci, na kterou budeme mít (nejen finančně).

Je pro církve možné získávat nové členy? Pomocí čeho?

Zase ze zkušeností – otevřenosti společenství, kvality zvěstování a bohoslužeb. Noví lidé přicházejí, nejsou to zástupy, ale objevují se. Jde o to je oslovit, zachytit, nabídnout jim cestu a na té je doprovázet.

Kdo bývají noví členové?

Myslím, že hledači, kteří v jistou chvíli svého života hledají společenství, směr, dobré slovo. Ostych a oťukávání a pak časem... Často to jsou lidé rozčarovani z jiné církve – římskokatolické či evangelikálních.

O jaké lidi se jedná?

Myslím, že jsou jakéhokoli věku – mladí při hledání identity a společenství, středního věku rozčarovani z minulých svých společenství, starší po životním zlomu, kteří hledají domov pro léta, kdy jsou sami.

Jak si představujete budoucnost své církve?

Méně sborů ve větších sídlech, kam se lidé stahují (nebo dojíždějí) z periferií, živé sbory propojené s diakonií (tou velkou i malou), široká nabídka aktivit v týdnu, živé bohoslužby v neděli. Spolupracující týmy farářů i laiků.

V čem spatřujete šance na její vývoj? V čem naopak ohrožení?

Že se to bude dařit, podaří se najít model rozložení sborů, který bude funkční (dojezdová vzdálenost a živost centra, kam se lidé stahují a jezdí, protože tam nacházejí živé společenství). Ohrožení možná v tom, že zůstaneme zakopaní na svých venkovských baštách a tam to postupně a docela logicky sejde...

Je mezi členy církve více mužů či žen? Myslíte, že mužům je víra lhostejná? Proč ženy více praktikují?

Na mém předchozím působišti (venkovský sbor) převažovaly opravdu ženy a nevím, čím to bylo. Říká se a píše, že křesťanské prožívání víry je spíš pro ženy (Rohr a podobně). Docela to chápu, ale muži také chodí a nacházejí se aspoň u nás (menší město) – pěvecký sbor, přátelské vztahy mezi muži...

Zdeněk Nešpor ve své knize „Příliš slábi ve víře“ tvrdí, že díky sekularizaci odešli z církve povrchně věřící. Je tomu tak i u evangelické církve?

Myslím, že tomu tak je. Slovy Petra Pokorného – před sto lety musel mít člověk vážný důvod proč nebýt v církvi; teď je to naopak. Ti z okraje budou ubývat dál a dál, teď jde o to, jak velké a životaschopné bude jádro.

Je možné, že k Vám přicházejí věřící proto, že nejste spojováni s kauzami jako římskokatolická církev?

Je možné, že to může hrát roli. Ale řekl bych, že je důležitější celkovější obraz (taky konzervativnost, rigidnost, hierarchie – v případě římskokatolické církve – odkud myslím do našeho sboru v posledním desetiletí přišlo možná 15–20 lidí nebo z evangelikálnějších církví – odtamtud jsou to jednotlivci).

Jak vnímáte církev husitskou? Jak nová náboženská hnutí (například nové evangelikální církve)? Které mohou být zdrojem úbytku členů Vaší církve?

Nemám zkušenost... Jen s farářem církve československé (z nepříliš vzdáleného města), a to na mě působilo dost depresivně (jednak jeho situace – odtrženosti od lidí a taky situace jeho osobně). Evangelikálové taky spíš po okolí, vztahy relativně dobré, k přetahování myslím už moc nedochází, docházelo po roce 1989. Nyní je pokles dán přirozeným úbytkem a odchodem vlažněji věřících.

Myslíte si, že se církev evangelická českobratrská přesouvá na venkov?

To si nemyslím, naopak spíš do měst.

Jaký typ lidí jde studovat na faráře ve Vaší církvi?

Nevím jak teď. Tolik v kontaktu s bohoslovci nejsem, abych vynášel nějaké zevšeobecnující soudy. Ale myslím, že to zůstává – část z farářských rodin, část z kovaných rodin církve, ale podstatná část taky konvertité, sympatizanti...

Je úbytek farářů u Vás stejným problémem jako u římskokatolické církve?

Myslím, že zdaleka ne tolik (alespoň co znám situaci římskokatolické církve, kde často farář obhospodařuje několik farností – u nás maximálně dvě). Navíc to souvisí s úbytkem pracovních míst, ale nemám nějaký obecný přehled...

Máte nějakou výraznou osobnost mezi Vašimi duchovními?

Myslím, že výrazné osobnosti jsou. Je pravda, že v současné době postrádáme naprosto výrazné osobnosti s celospolečenským dosahem (jakým byl třeba Sváta Karásek).

Získává Vaše církve nové věřící díky působení žen farářek?

Zase můžu soudit jen ze svého lokálního pohledu a myslím, že ano, že na část lidí působí dobře to, že sbor/církve reprezentuje žena.

Kam Vaši věřící nejvíce odcházejí? Stávají se z nich ateisté nebo konvertité?

Myslím, že v zásadě ateisté či agnostici...

O evangelické církvi panuje na veřejnosti představa, že se často jedná o záležitost několika velkých rodin, které jsou navzájem spřátelené, žení se a vdávají navzájem a pochází z nich často faráři a farářky. Řekl byste, že to je pravda?

Nevím, samozřejmě to často stojí na rodech, ale myslím, že nejen že lidé přicházejí z venku, faráři taky často sami konvertité...

Diskuse

Jaké jsou důvody úbytku věřících u ČCE?

Čím to je, že věřících ubývá? Statisticky je to podchycené, a i kartotéky se zmenšují.

„Samozřejmě chápu, že počty věřících klesají, ale myslím si, že si to musíme vyjasnit. Možná budete souhlasit, že řešíme úbytek kartotéčních členů, ale neřešíme úbytek lidí přítomných při bohoslužbách. Samozřejmě kdybychom srovnávali soudobá statistická data s údaji před sto nebo padesáti lety, tak počty by byly někde jinde, to je pravda. Ale nemyslím, že by ubývalo účastníků bohoslužeb.“

„Zkusím data konfrontovat. Domnívám se, že úbytek počtu věřících skutečně je a je vidět i na účasti při bohoslužbách. Myslím si, že třeba zrovna uplynulé dva roky poznamenané onemocněním covid-19 toho ukázaly dost, a ne že by za to mohlo pouze období pandemie, ale zmíněný proces se urychlil. Ještě situaci přesně neumíme pojmenovat, ale kdybych měl mluvit za sbory, tak je vidět, že věřících lidí je méně. Když se dočtu, kolik lidí bylo v XXX na bohoslužbách kolem roku 2000 nebo ještě o deset let předtím, je vidět, že chodí méně lidí do kostela. A souhlasím, že si spousta lidí plete a úbytek kartotéčních členů je často úbytek pouze na papíru, a to je potom nejvíc vidět ve statistikách. Úbytek věřících je, a to by mě právě zajímalo i od ostatních. Jak to vnímáte u sebe?“

„Myslím si, že statistiky jsou zkreslené, protože svět se posunuje mnohem víc k virtuální realitě. Jedna věc je, kolik lidí třeba chodí do kostela nebo je evidováno v církvi, a úplně jiná, kolik lidí má zájem o duchovní věci a například sledují duchovní pořady. A tady si myslím, že je něco, co i tu statistiku ovlivňuje. Že čím dál víc lidí je duchovně vázáno na virtuální svět, a nikoliv na konkrétní církevní společenství v tom smyslu, že by tam toužili každou neděli chodit.“

„Chtěl bych zareagovat na to, co říkal XXX, že přesun věřících v období covidu-19 jsme zaregistrovali. Přesun lidí do on-line prostoru se projevil i v sálech jednotlivých církevních sborů. Jednak z důvodů karanténních omezení, které byly celospolečensky dány, jednak když nařízení pominula, tak ti lidé zůstali u svých počítačů. Což se určitě projevilo. To znamená úbytek, ačkoliv ti lidé sedí doma – nejsou na tom jednom místě.“

Jde o ochuzení a úbytek pro naše sbory, tito lidé zůstanou pouze při on-line bohoslužbách. Jedná se o ochuzení pro církevní společenství.“

„Neznamená to však, že je společnost více ateistická. Jenom že mnoho lidí prožívá svou víru jiným způsobem.“

Ohledně toho zkreslení... Je otázka, jestli jsme dostatečně „průhlední“. Jestli se neschováváme za kartotékovými členy, protože my, jako církev, jsme je vyrobili. A teď se ptám, co je teda kritériem? Kdo se stává členem? A jsou ta kritéria nastavená dobře? Jestli bereme do statistik každého zaevidovaného nebo prostě automaticky děti věřících rodičů, které nejsou věřící, ale rodiče si přáli, aby byly confirmovány a pak nám z církve odchází? Otázkou je, jestli tohle je nastavené dobře.

„Je to přechod od církve „lidové“ na vyznávající. XXX pojmenoval správně, že křtíme děti, které se potom nestanou aktivními členy církve. Jedná se o proměnu rodiny a rozvolňování tradičních vazeb, dříve se víra v rodině tradovala. Ale děti jako by víc praktikovaly, chodily do kostela, možná někdy taky pod určitým tlakem, který se dnes na děti nevyvíjí. Jde celkově o rozvolňování rodinných vazeb. To je i o tom, jestli se jezdí k babičce a jestli se jezdí na oběd k rodině, a tak dále, že všechny tyhle věci jsou prostě už dneska rozvolněnější. A je otázka zda socializace ve víře a v církvi byla vztahově podmíněna pevností rodinných vazeb.“

„Myslím, že je to tím, že církev chce udržet tradiční formu bohoslužby.“ Vezměte si... je to 20 věků a ta forma je stejná. Chceme, aby se neměnila. Ten svět se tak měnil virtuálně všelijak a my chceme udržet to tak, jak na začátku, kdy se schází na bohoslužbě, zpívá se, modlí a odejde domů. Já si myslím, že ty formy musíme měnit. Jít za lidmi tam, kde oni jsou. A vy uvidíte, jak potřebují nás, jako církev. Přijde taky moment, kdy chtějí tu svatbu, chtěou, aby ten pohřeb byl, protože mají pocit, že s tím panem bohem jsou spojený.

„V návaznosti, kdybych měl statisticky porovnávat počet svateb, tak počet církevních sňatků významně narůstá. Otázka je, co ti lidé od církve očekávají? Očekávají docela dost, jsou to svatby, křty, pohřby. Dokonce statisticky u nás ve farnosti převládá počet pohřbů nad počtem křtů už několik let. Navíc ovšem s tím rizikem, že to mohou být křty dětí, které se pak během dospívání a dospělosti do sborového života nezapojí. Je hodně

ošidné, co s čím se bude srovnávat a že by se neměly srovnávat jenom nějaké počty, i kdyby to byl jen záznam statistického úřadu.“

„Rozumím názoru XXX, že lidé využívají virtuálního prostředí, protože nemůžou přijít do kostela. Pročež my je chceme mít v kostele, my je chceme, prostě toužíme po tom, aby ten kostel byl plný. Postaru nebo ponovu, je to jedno. Usilujeme o to, aby jich tam přišlo co nejvíce. A XXX mi potvrdí, že onemocnění covid-19 hodně pomohl v tom, že se bohoslužby dostaly nejenom na počítač a internet, ale i do jiných forem informačních kanálů. Můžeme spočítat, kolik lidí se dívá na internet, ale vůbec nevíme, kolik jich je na info-kanálu. Jedná se o lidi, kteří vlastně už nemůžou být fyzicky přítomní. Probíhala například konfirmace nebo akce noc kostelů a všechno bylo v on-line přímém přenosu. Lidé jsou fascinováni, že můžou z domova sledovat toto dění. Takto vznikají takzvaní „kartotéční“ věřící. To sama církev si je vyrobila.“

„Používáme často pojem kartotéční člen, říkáme, že ubývají kartotéční členové, ale vlastně nic takového teologicky neexistuje – žádný pojem kartotéční člen. Když je někdo pokřtěn, tak se stává členem. Takže je to člen, kterého nelze vyškrtnout. Nemáme právo někoho jen tak vyškrtnout z církve, to prostě nelze.“

Takže žádný úbytek nemáme?

No, já to dávám jako podnět. Já nic takového jako netvrdím, jenom chci navázat na tu diskuzi, že vlastně my teď jako diskutujeme nad úbytkem skutečným nebo na papíře, takže už jen tím příspěvkem to chci směřovat k určitému shrnutí tady toho prvního bodu. Zažíváme skutečný úbytek nebo na papíře?

„Řekl bych, že církevní sbor XXX stojí před zásadním problémem. Navštěvovat tyto lidi, osobně se s nimi potkávat, dát jim však ale na vědomí, že pokud církev nepotřebují, tak ať odejdou.“

„Děkuji XXX za bohoslužby, které jsou dostupné na info-kanálu. Protože ve sboru jsou i nemocní a slabí věřící, kteří se nemohou osobně účastnit bohoslužeb, a tímto mají příležitost alespoň virtuální účasti na společenském životě sboru. Což ale nemění nic na faktu, že po pandemii chodí méně věřících k bohoslužbám a tím také ubylo na počtu věřících ve sboru. Jsou případy, kdy vnoučata říkají: „Babička čeká u televize.“

Bohoslužby budou v deset.“ Ve sboru je ta nejstarší generace nejvíce zastoupená, a potom děti navštěvující náboženství, část z nich u konfirmace a konec.“

„Snažila jsem se oslovit celou školu a spousta dětí řekla ano, že budou chodit do výuky náboženství. A příští úterý nebo středu maminka nebo tatínek nedovolí – takových případů je spousta. To je jedna strana pohledu. A druhá, tak to je opravdu starší generace. Jednou jsem se tak nazlobila a shrnula těch dvanáct let mé služby ve sboru. Spočítala jsem dvacet pět pilířů sboru, věřících, kteří chodívali na bohoslužby pravidelně. Asi jsem na tom špatně pracovala, že jsem nepřilákala víc věřících do sboru, těch nových členů je tam možná deset. Ale to je málo. Čím to je? Pořád slyším „Mně bylo zakázáno chodit na náboženství.“ Tam se někdy něco na té české půdě stalo, páteř víry byla zlomená.“ Vzpomíná YYY.

Přemýšlím nad tou první otázkou. Kdo to vlastně je věřící v evangelické církvi? Statistiky ze strany státu jsou zavádějící, to je do jisté míry pravda. Na druhou stranu, pokud někdo nezná přesně název Českobratrská církev evangelická, což většinou neví ani konfirmanti, ani jejich rodiny, jak se církev vlastně jmenuje, tak to je možné a není to úplně v pořádku. Ale pokud někdo nemá zapotřebí přihlásit se, že je evangelík, tak asi do té skupiny věřících ho nemusíme zase tak úplně počítat. Druhá věc – úbytky členů máme, když probíhají revize kartotéky. Úbytky věřících – skutečně těch aktivních lidí každou neděli chodí do kostela míň. Na druhou stranu se i na venkově objevují lidé, kteří nechtějí být pouze formálními členy a chodí na společné bohoslužby. Ale účastní se nějak a jsou tam rádi. Začíná to být méně formální záležitostí, kdo je a kdo není členem sboru. a to tu mluvím z pozice Javorníku, kde prostě ty rodiny evangelické s těmi kořeny jako jsou, ale taky ten úbytek už tam je vidět, ty rodiny, které vždycky chodili, tak teď už prostě se jim nechce.

Těch faktorů nebo důvodů úbytku aktivních věřících je hodně. Dnes je pro mnoho lidí, těch starších a samozřejmě i těch mladších, problém hodinu vydržet někde sedět. To asi nebývalo... „Jenom když si vezmu Javorník, z čeho mám jiného vycházet než z vlastního sboru, tam si lidi chodili odpočinout celá staletí. Přišli a tam relaxovali, konečně nemuseli jít na pole. To neříkám, že by tam nešli kvůli tomu, že by byli věřící, ale dneska se můžeš realizovat tisíci jinými způsoby a moje manželka říká, že to, co jsme zažívali v Přerově, to přichází konečně do XXX (konečně v uvozovkách). Když

zjistili, že prostě ten víkend můžou strávit 1000 jinými způsoby než přijít ráno do kostela, sedět tam, soustředit se na něco – v dnešní klipové době jo, když video má 3 minuty ... To nedokoukáš, že? To je strašně dlouhý. Ten farář do tebe mele prostě 20 minut, a ještě písnička má sedm slok.“ Nad tím bychom se měli zamýšlet. Jestli v tomto směru se může proměňovat současná liturgie. Samozřejmě za úbytek počtu věřících můžou i faráři a farářky. Má to průnik i do samotných rodin, do společnosti jako celku

Zdá se, že českobratrská zbožnost se nemá o co opírat. Dříve to byli vzdělanci, a kdo používal rozum a kdo byl vzdělaný, tak vyhledával Českobratrskou církev. Poněvadž tam byli faráři, kteří byli vzdělaní, měli kontakty a velký vliv na politiku. „Nechci tady jmenovat žádné velké teology. A to právě s tím souvisí. Jsem názoru, že v podstatě každý třetí byl komunista. Teď tam jsou jejich děti a vnuci, kteří pochopitelně tam nejsou v tom sboru, poněvadž oni mají proticírkevní antidotum. Přicházím do té rodiny, doslova a do písmene jako mládenci do pece ohnivé. Mně se zdá, že dokud to nepověsíme na biblickou zvěst a osobní víru, tak to nemáme na co dneska pověsit. To znamená, že třeba Srbové to mají jednoduché, poněvadž jsou pravoslavní a šmitec.“

„Chci říct jednu věc, že nemáme společného tlaku, společného církevního tlaku. Že musíš být na mši, že musíš to a to, abys byl spasen. Je to církev evangelická, je to ta, která má dobrovolnou víru. Jsme církev slova, nemáme žádné obrázky. A já jsem se narodil v Częstochowa, viděl jsem, jak jsou lidi věřící, oni věří v ten obrázek. Oni chodí tři sta kilometrů za tím obrázkem. A to jsou věci, které nechápu. Ale opravdu obdivuji, že oni v to věří. Ale říkám, to není víra. To je modlářství. Víra stojí na něčem jiném. Pamatuji profesora ve Švýcarsku, hovořili jsme, on byl z polské katolické církve, která se odloučila od římskokatolické a říkal: Vy evangelíci nemáte budoucnost, tam třeba ty obrázky, tam třeba ty pochody, to je lákavé, to, že vy máte ty černé obleky, to nikoho nepřitahuje. Jsou věci, které si musíme říct. Ale jak říkáš, my jsme ti, kteří opravdu chceme zvěstovat evangelium o Ježíši Kristu, mrtvýchvstalému pánu, a to je to, co dáváme lidem. Teď je otázka, žádný tlak, žádné nutné chození, musíš. Ale musím říct, že mně chybí trh, protože přicházelo tisíce lidí z daleka a já jsem byl mezi nimi – takových rozhovorů jsem já nezažil. No v sobotu jsem zažil, když tam bylo 13 obcí, soutěžily na hrách bez hranic, kde byly stovky lidí. Po tom soutěžení jsem byl unavený a viděl, jak farář ležel na zemi, tehdy byli tak otevření ke mně a chtěli slyšet evangelium. A to je to, farář má svoje místo, ne v církvi, ne na bohoslužbách, ale mezi lidmi, kde

může hovořit o Ježíši Kristu. Třetí věc, my nemáme problém s financemi, opravdu nám víc přibývá, i když těch lidí není tolik v kostele. Ale jak jenom řekneme, že něco je problém, tak ti lidé chtějí, aby tady církev byla, aby tady ten kostel byl, aby tady ten zvon byl. Lidé opravdu stojí za svou církví, i když nechtějí jít do kostela v devět ráno – a v osm už vůbec.“ Vzpomíná polský farář.

Hodnotit úbytek či neúbytek a věřící či nevěřící podle toho, jací lidé chodí do kostela, je málo. V minulých stoletích to bylo prosté. Kdo chodil do kostela, byl automaticky věřící, ale mohla to být taky taková dvojí morálka. „Chodím do kostela, vyjdu ven z hospody a zpívám sprosté písničky, a to bych chtěl trochu jaksí posunout, abychom to nebrali podle účasti v kostele. Je to dobré, je to užitečné, a především ta zkušenost, že jsme mohli vysílat nebo že jsme zavedli vlivem covidové karantény místní televizi. Když jsem byl v nemocnici, tak jsem toho rád využil. Nicméně je to dvojí věc, jednak se řekne, je to pro staré lidi, kteří to využívají. Mám obavu, že to může být problém, může se stát z nás takzvaná elektronická církev. Sedneme si k televizi a to, že jsou někde spolu lidé, to nám chybí. A abych navázal na XXX, myslím si, že to není účast v kostele, ale jak člověk víru v kostele prožívá, to je stěžejní. Účast v kostele byla formální. Za doby komunistické, před převrácením, jsme byli pod tlakem ideologickým, teď bych řekl, že jsme pod tlakem finančním. Teď je spíš otázka, za co mě ta víra stojí, když dětem nadávají ve škole. Pak je to otázka skutečných příčin. Zmínil bych profesora Piťhu, který byl svého času ministrem školství. Pronesl myšlenku, myslím si, že je oprávněná. Že jak vypadá současná generace i po stránce morální a víry, není především problém rodičů, ale prarodičů, že ti nepřipravili své děti k tomu, aby měli tyhle předpoklady morální, křesťanské takové, aby je mohli v dospělosti převést zase na svoje děti. A to je naše situace. Ale myslím si, že musíme celou věc nebrat podle účasti na shromážděních, ale je potřeba jít trochu dál, trochu hlouběji. Nyní se ukazuje, kdo má osobní vztah s Kristem. Je potřeba, abychom toto vážně brali v úvahu. Jinak mám obavu, že přejdeme k jistému formalismu. A to by nebylo dobré.“

Je dobře vnímatelné, jak jsou dneska sbory nastavené. Z větší části chodí lidí opravdu jenom málo. Kdo dneska přijde na bohoslužbu, tak už to jsou opravdu spíš ti tradiční vyznavači, kteří prostě vědí, proč tam jdou a tyhle věci mají dobře ujasněné. Sbory jsou přece jenom různé. Nejde to tak jednoduše zobecnit, každý žijeme trochu jinou

zkušenost. Jak by vypadalo kázání ve formě slam poetry, kdy je limit pouze tři minuty? Myslím si, že by tato forma mohla být atraktivní především pro mladší věřící.

A komentář ke statistikám. Nejprve situaci mladých rodin. Mnohdy to mají nastavené tak, že první neděli jedou za jedněmi rodiči, druhou neděli ke druhým rodičům. Tito jsou dobře zakotvení v rodině, chtějí chodit k bohoslužbám, ale neúčastní se pravidelně sborového života tak, jako se účastnila generace předchozí.

Stárnutí členské základny. Nepomohly by třeba sociální sítě, jak to dělají třeba Pastoral Brothers? Jak zatraktivnit činnost sborů, aby se mladší generace vrátila do kostelů?

Tím se už dostáváme k další otázce. Je naše církev dostatečně atraktivní pro mladé lidi? Mluvili jsme o důvodech úbytku počtu věřících a řešili především, jestli je pokles členů skutečný nebo papírový. Přiznáváme skutečný úbytek. A snažíme se dojít k příčinám. Je evangelická církev dostatečně atraktivní pro mladé? Evangelická církev je z těch „lidových“ církví nejatraktivnější. Občas se přijde do společenství i mladá rodina.

„Přemýšlela jsem, jak je to s dětmi. U nás na vesnici děti ubývají, protože mládež odchází na školy a procentuálně se jich mnoho nevrací. Samozřejmě mám tendence myslet na to, aby bohoslužby a vůbec další věci pro mladé věřící byly zajímavé, a když se jich ptám, co by se jim líbilo, co by tam chtěli, co by chtěli změnit, tak řeknou nic. Prostě jsou smířeni, ztotožněni s tím, jak to je, a tak to berou, tak to přijímají. Spíš mi přijde, že vlastně o tom ani nepřemýšlí, co by mohlo být jinak nebo vůbec nemají představu, že by šlo něco udělat jinak. Berou realitu, jaká je, jak patří k tradici, ale zároveň tradice pro ně není zajímavá a lákavá. Vlastně nechtějí nic změnit, a to je složitá situace. Můžeme uvažovat o tom, jak se jim přiblížit skrze moderní technologie. Nahrávat tematická videa na Tik Tok nebo jinam, čímž by člověk oslovil víc lidí. Druhou věcí je, jestli v podání čtyřicetiletého a staršího člověka je to zajímavé. Zkrátka těžko říct.“

Názor na Pastoral Brothers? Forma těchto videí? Jedná se o dobrou osvětu? Autoři sami říkají, že zasahují vlastně úplně jinou věkovou kategorii, než by si přáli. Zpočátku to bylo myšleno pro mladé, ale sami tvůrci se vyjadřují, že věkový průměr je o dost vyšší, než byla ta cílová skupina.

Ale zpátky k slovu náboženství. Kdybych slyšel, že někdo chce, abych posílal děti do náboženství, tak bych je tam asi nedal, protože to slovo dneska ve mně vzbuzuje svým způsobem odpor. Nejedná se jenom o to slovo, ale o nějakou formu mluvy. Měli bychom s těmi dětmi trávit čas a dělat činnosti, které pro ně mají smysl, které je baví.

Na otázku oblíbenosti Pastoral Brothers navazuje názor XXX. „Nám to většinou jako farářům připadá, že my jsme taky tak dobří jako oni. Akorát to ti ostatní lidé nevědí. A to je jedna z těch věcí, kterou hledáme. My přece umíme kázat, umíme pracovat s dětmi. Přišlo mi, že jako Pastoral Brothers vykládám i já na konverzačním cvičení a na náboženství to dělám takhle už dávno. Pouze se při tom nenatáčíme. Takže natáčet se? Je to ta cesta, to jsou ty otázky. Čím víc je otázek, tím víc je dalších otázek, tak to někdy bývá.“ A potom ještě jak vysvětlovat lidem, co je dobré, co má nějaký význam v církvi. Ale jak jim to vysvětlovat, aby tomu rozuměli? To souvisí s tím, co a jak říkají Pastoral Brothers.

Velkou roli hraje myšlení lidí starších, ale myslím, i dnes postava kazatele, faráře do značné míry formuje víru lidí. Můžeme s tím souhlasit, nesouhlasit, je to velká zodpovědnost, není to jednoduché, ale je to tak. K termínu náboženství. „Když jdu kolem školy, tak slyším evangelíci, „nábožko“. Zkusme s těmi termíny pracovat jako se zašlymi termíny, které mají historickou podobu, nevnášejíme do toho něco jiného. Je to prostě náboženství, hodina, kde se děti sejdou s farářem. Církev je opravdu jedinečná a má v tomhle společenství, i kdyby nás tady bylo sto, opravdu význam.“

Například XXX mladé věřící láká na airsoft. Běhá s nimi po lese v „maskáčích“ a ti střílí po sobě. Nemyslím, že tohle je zrovna dobrý způsob, jak mladé přilákat. XXX jde v čele. To není cesta tradiční jednoty bratrské, ta navíc by do ruky nebrala zbraň vůbec. Vymyslet něco, kde ti mladí budou, ale z toho nakonec stejně žádný užitek není, oni prostě nepřijdou. A navíc vést je ke zbrani nebo k něčemu takovému? A i ta řeč se proměňuje, ta řeč je podobná tomu střílení.

„Když někdo má potřebu říkat něčemu nějak jinak, tak většinou s tím ruku v ruce jde i jiný obsah. Kdybychom náboženství dělali tak, jak ho dělaly generace našich předků, tak mu nemusíme říkat jinak. Ale když máte potřebu mu říkat jinak, tak si dovedu představit, že i ta formalita bude jiná.“

„Náboženství a jeho výuku v XXX jsem se snažila zinteraktivnit. Vrátili jsme se po letech k náboženství, protože děti stále volaly po systematické výuce náboženství. Konfirmační přípravy jsou náboženství, každé střetnutí na faře je náboženství. A k Pastoral Brothers, forma dobrá, ale mám výhrady k obsahu. Něco mi nepříjde, co dělají, že je na místě. Otázka je, za jakou cenu to dělat, a kde je ta hranice přiblížení se k lidem. Všichni máme stejné problémy. Lidi ubývají, ale mně dodává novou energii, naději a sílu Bůh. A vidím v tom smysl a i to ovoce aspoň trochu vzejde. Sami jsme napojeni jako ratolesti na kmen, kterým je Kristus a z kterého čerpáme. A snažme se, aby ti lidé viděli Jeho, nás. Aby když přijdou na bohoslužby, na střetnutí, jsme jim dávali něco, co uhasí jejich žízeň. Potom budou chodit, když jim to za to bude stát. Musí vidět, že nám záleží na jejich spáse. Někdy mě ty otázky, co vás, trápí také. Nemohu spát kvůli tomu.“

Jedna vzpomínka... „Když jsem chodil do školy, neměli jsme napsané na sešitu „Náboženství“, tehdejší farář říkal, že náboženství neexistuje. Takhle to nebudeme nazývat. Měli jsme napsané na sešitech vyučování ČCE. Myslím si, že to má svůj význam. Další věc, používá se takzvaná kazatelnicová kanonejšina. Dát taky pozor, abychom nepromlouvali k lidem jazykem, kterému mi rozumíme, který má svůj obsah, ale oni tomu nerozumí. Koupil jsem si knížku od Pastoral Brothers, jen jsem ji prolistoval a přijde mi, že tam ta snaha je. My se k těm pojmům a k těm výrazům, které používáme, stejně postupně vrátíme, k těm lidem, kteří vědí, o co jde. Od jednoho faráře jsem slyšel, nevím teď, jestli to bylo na synodu, že naše církve by měla být takzvaně středostavovská církve. Myslím si, že jestli bychom to takhle pojali, tak je to to nejhorší, co by se mohlo stát. Pokud nebudeme pro všechny, tak to zabalme.“

„Zaznívají různé zkušenosti, situace je všude trošku jiná. Udělal jsem zkušenost v XXX v něčem dobrou, v něčem možná špatnou. V XXX jsem osm let. Malá dědina, je tam základní škola, kde je nějakých čtyřicet dětí. Když jsem přišel do XXX, bylo tam asi pět učitelů. A bylo tam náboženství, do kterého chodily děti ze sboru, byly pokřtěné ve sboru, tak chodily do náboženství. Bylo jich šest, sedm, ale za tu dobu prakticky tyto děti vymizely, protože prostě děti nejsou. A tak jsem potom po dohodě ředitelem školy zavedl biblický kroužek. Což jako by zařadilo do debaty staršovstvu, že je to trochu snižování toho názvu, že najednou tam je přírodovědný kroužek a nevím kolik kroužků a k tomu ten biblický. Ale říkal jsem si a myslím si to dodnes, že to v něčem vystihuje

podstatu, že nám jde o Bibli a že chceme s ní děti seznamovat. Ředitel automaticky na začátku každého roku všem rodičům dá nabídku, že na škole je taky biblický kroužek. A děti začaly chodit. Není tam už ani jedno pokřtěné ze sboru, protože nejsou. A za tu dobu jedna dívka se nechala pokřtít, tak to mělo alespoň nějaký efekt.“

Diskutovali jsme o příčinách toho úbytku členů, ty příčiny jsou různé. Může to být různé podle našich sborů. Nicméně jsme se shodli na tom, že naše církve pro mladé lidi i pro ostatní zůstává atraktivní, akorát že ti lidé to nevědí. Taky hledáme formy, jak je oslovit, ale atraktivní jsme.

Je pro církve možné získávat nové členy a pomocí čeho? Kdo jsou noví členové, kdo jsou noví lidé, kteří přicházejí do našich sborů? Dokázali bychom to nějak říct? Mají něco společného? Kdo jsou noví věřící, pokud se o objeví v našich shromážděních?

U nás jsou noví ti, kteří jsou pozváni od přátel. Anebo někdo má nového partnera a najednou ho přivede do církve. Najednou zjistí, že to je tady perfektní prostředí. A my se je snažíme v osobní víře posouvat. A také ve společenství. Aby tam taky byla taková osobní zbožnost.

Noví lidé, jedna možnost. Jsou to také ti, které někdo ze sboru pozval, takže ti přátelé lidí, kteří tam už chodí. Anebo se přestěhují a v XXX je jeden kostel, takže jdou tam.

Nebo přijdou a chtějí se nechat pokřtít. Hledači, kteří hledají. Nebo také formální členové jiné církve, kteří najdou v té naší nabídce něco, co je přitáhne. Někdy jsou to i ti, kteří se v dospělosti vrátí. Ano takových je nejvíc.

Řekl bych rodiče dětí často se mluví o tom, že rodiče by měli přivést děti k víře, do společenství sboru, ale leckdy to bývá naopak. Děti, které na „víkendovce“ byly nebo do náboženství byly přihlášeny, přivedou postupně své rodiče do kostela.

Občas jsou to sympatizanti, kteří dlouhá léta chodí do sboru a najednou chtějí být mezi námi členy.

V tuhle chvíli taky řada z těch, kdo jsou z Ukrajiny, se stávají novými členy. Protože jsou pokřtěni jako pravoslavní.

Ale to neznamená členství? V tuhle chvíli... Pokud tady zůstanou. S největší pravděpodobností řada z nich půjde tam, kde jim je dobře. My zde nabízíme osobní, potažmo křesťanské přijetí, aby se s vírou mohli seznamovat a převést ji na svoje děti. A to je teď naše situace. Rozšíření okruhu věřících lidí, kteří navštěvují ty bohoslužby.

Z toho taky ale plyne, že i kdybychom si chtěli říct, že to je naší prací, leckdy to bývá spíš jako jakási milost a požehnání. Uprchlíká vlna není úplně požehnání v tomhle smyslu. Ale že se k vám někdo přistěhuje do sboru, rodina s dětmi, tak na to třeba nemáte vůbec žádný vliv. A třeba tomu dá nová situace úplně nový impuls a takovéto věci bývají nyní časté.

Je mezi členy církve více mužů či žen? Vnímáte to jako fenomén, jestli převažuje víc žen?

Jsem třicet let v XXX, samozřejmě převažují ženy. Teď soutěžíme, kdy je víc žen či mužů. Na biblické hodiny víc přichází muži. Možná je to také tím, že si rozumíme víc. V XXX je pár pilířů, dost mužů, kteří byli stabilní. Myslím si, že je to ta pevná víra. Víím, proč jsem evangelík, protože věřím evangeliu.

Jak v ostatních ve sborech? Jsou místa, sbory, kde jednoznačně převažují ženy u ostatních je to půl na půl. Muži nikde nepřevládají.

„K těm důvodům. Myslím, že prostě muži nemají tak rozvinutou duchovní potřebu. Oni chtějí být členy církve, ale jsou orientovaní víc na zabezpečení rodiny, na praktické věci, tomu se věnují, to dělají. Když je potřeba něco udělat, dojdou a udělají to, ale do kostela dojdou jednou v roce. Někteří ani tu potřebu nemají, ale jim a manželkám připadá důležité, aby se děti podílely na životě sboru. Takže ženy s dětmi nebo někdy i samy děti chodí do sboru a jsou tam vysílány i na ty tradiční záležitosti, jako náboženství, konfirmační příprava a konfirmace.“

„Myslím, že ženy podle mě mají vědomí, co je důležité. Ten biblický příběh, Marta versus Marie, tak tady by to bylo Martin versus Marie... Spíš jako by ti muži byli orientovaní často na praktické věci. Vůbec mají smysl pro to, co je důležité, od narození až po tu smrt. Ženy nějak vnímají, že to je důležité, že to není jenom nějaké „kecání“ v kostele, ale že je důležité rodinu přivést nebo tam chodit. A samozřejmě i to, že jich je víc ve starším věku, to je dané dobou dožití.“

„Myslím, že chlap, aby tam přišel, tak mu to musí stát za to. Že tam nechodí ti vlašníci. Buď jsou zapálení, přesvědčení, pak přijdou anebo zůstanou. Takový smysl pro zodpovědnost...“

„Mě by zajímalo, čím to je, protože od mého dětství se všude v kostele vyskytovalo více žen ve všech aktivitách církve. Vždycky bylo více nás holek a chlapů jak šafránu. Ale já nevím ten důvod“.

„Ti muži opravdu v tom sboru se schází a dělají jiné věci. Lezou po skalách nebo nevím co. Ti chlapi to potřebují trochu jinak.“

„Ti muži jsou dost často vedení jako Ezau. Jakob drží tu víru, a to je ten, který se motá v té kuchyni u té maminky. A Ezau je vedený, aby šel lovit. A jakoby vlastně tak nějak ty ženy jsou už přirozeně přiváděny do těch nedělek, aby je učily a přenáší se na ně automaticky často víc odpovědnosti v tom sboru. Toho si všímám, že někdy možná ti muži jsou stranou, aniž by chtěli. Už od dětství se přenáší víc odpovědnosti na ženy v tom sborovém životě nějak automaticky. Muži jdou tak trochu stranou, takže tohle taky může být příčina.“

Získává vaše církve nové věřící díky působení žen jako farárek?

„Jako žena můžu říct, že mně přijde, že osobnost chlapa, ale i ženy, do toho sboru přitahuje. A u ženy to tak nefunguje, u žádného pohlaví prostě. Chlapi nepřitáhneme a žen taky nepřibude, mi připadá. Možná jako už v těch mladších generacích, že jinak vnímají farářskou pozici vůbec celkově a svoje působení v církvi, ale že by to přibývalo nějak díky ženské postavě, to vůbec. To je spíš fakt větší konfliktní třecí plocha, kde můžou vzniknout konflikty a členky tak se přesměrují do vedlejšího sboru, kde je chlap.“

„K tomu takovou technickou poznámku. Nacházíme se na Moravě, v tradičních sborech často ještě s vesnicí mají hodně společného. Aspoň jako těch vesnických sborů tady kolem bylo dost a myslím si, že tohle je jiné prostředí. Zajímalo by mě, jak to vnímají třeba kolegyně a kolegové v Čechách, jestli vůbec nad tím takhle přemýšlí. Naopak bych vyzdvihl to, že v naší oblasti zvolit ženu farářku byl kus jako odvahy. A zároveň třeba v XXX u nás nikdy nebyla farářka žena. Zase však z toho prostředí vzešly za poslední dobu tři farářky. Za posledních třicet čtyřicet let. Ale jinak je to v zásadě tradiční

prostředí, že byt' víc žen chodí na bohoslužby, tak stejně by tam měl stát chlap. Proč to je, taky nevím.“

„Ze zkušenosti spíš mojí ženy, která učí ve škole. Chlap má větší autoritu u dětí. Není to otázka generace, starší generace, mladší. Ale ten chlap, co by učitel, má lepší, snazší postavení a je to lepší pro ty děti.“

K tomu mám otázku. Není to jenom proto, že je mužů učitelů málo? Že je jich jako šafránu?

„Poznámku v téhle genderový věci. Myslím, že se to strašně přetěžuje. Nepovažuji za důležité tohle téma vůbec otevřít. Řešit, že někdo přitáhne někoho, protože je žena nebo protože je chlap. Tohle bych třeba vůbec nepotřebovala řešit. Jestli se tomu nedává větší prostor, než je potřeba.“

„Mně celkově se líbí, že naše církev je taková přijatelnější, lidštější. To, že dáváme možnost ženám, působit v pozici duchovního, je něco, co ostatní nemají.“

O evangelické církvi panuje ve veřejnosti představa, že se často jedná o záležitost několika velkých rodin, které jsou navzájem spřátelené, žení se a vdávají navzájem a pochází z nich často faráři a farářky. Řekl byste, že to je pravda?

„Ano, potvrdím to jako člověk, co do ČCE přišel jako konvertita. Často jsem se na fakultě při studiu s tímhle setkával – s klany, rodinami, z nich děti, co tam se mnou studovali, byly děti farářské. A tehdy jsem to bral, protože jsem chtěl patřit mezi ně a nepatřil jsem. Ale když se ohlédnu zpětně, tak vlastně čím dál tím víc to nevidím tak špatně. Vidím to naopak s tím respektem k farářům. Rodinám, které dokázaly víru dětem nezhnusit dokonce tak, že ty děti šly studovat teologii. A беру to s čím dál tím s větším respektem. Dneska se na to dívám s obdivem.“

„Nevnímám to nějak špatně, když se podívám do rodiny, kde jsou třeba lékaři, tak velmi často děti jsou prostě také lékaři. A taky známá jména, která se v uměleckém světě opakují. Každou zkušenost, kterou člověk nabývá, předá nevědomě dětem. Můj syn se taky pokouší studovat teologickou fakultu. Myslím si, že to je vlastně přirozené.“

Dodatek k diskuzi

Proč starší generace více praktikuje?

Protože má víc času než třeba střední generace. Protože už v životě zažila pády a nová povstání (například těžké nemoci, problémy v rodině, v zaměstnání a jiné) a uvědomuje si, že život je křehký. Protože si uvědomují, že jejich život spěje ke svému konci.

Jak vnímáte církev husitskou? Jak nová náboženská hnutí (například nové evangelikální církve)? Které mohou být zdrojem úbytku členů vaší církve?

Ostatní církve nevnímám jako rivaly. Naopak jsem rád, že církev Kristova je pestrá. Lidé jsou různí, mají různé potřeby a důrazy, proto také potřebují různá společenství, ve kterých se budou cítit dobře. Evangelíci někdy odcházejí do jiných církví. Naopak zase evangelikálové a charismatici někdy nacházejí útočiště v evangelických sborech.

Jak si představujete budoucnost své církve? V čem spatřujete šance na její vývoj? V čem naopak ohrožení?

Evangelická církev nabízí kultivované prostředí, ve kterém se mohou rozvíjet svobodné mezilidské vztahy a osobní spiritualita. V tom je její síla a zároveň nebezpečí, protože z dnešního světa se vytrácí touha podílet se na tvorbě dobrých vztahů „na živo“.

Proč si myslíte, že Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře?

Co do kvantity věřících Morava vede... My si často klademe otázku, zda vede i po stránce kvality víry a osobního nasazení.

Proč starší generace více praktikuje?

Byla na to zvyklá, přirozené předávání – jako děti chodili s babičkou do kostela...

Jak vnímáte nová náboženská hnutí (např. nové evangelikální církve)? Které mohou být zdrojem úbytku členů vaší církve?

Evangelikální církve rychle vzplanou a pak po nich zůstanou hledající. Ano leckdy loví v našich vodách u vlažných členů, ale pak nám zase zanechávají ty, kteří touží po hloubce... Zase se to nedá paušalizovat, každý sbor je jiný...

Jak si představujete budoucnost své církve?

V Kristu... Pozemské struktury se mohou a budou měnit, víra v Krista zůstává.... Leckdy pak věřící přejdou k jiné církvi, především do živého společenství...

V čem spatřujete šance na její vývoj? V čem naopak ohrožení?

V ochotě něco dělat, hledat, měnit se je šance i ohrožení... Kdo by neměl rád své jisté... Ale svět a podmínky se tak mění...

Proč si myslíte, že Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře?

Morava se demograficky méně stěhovala. To do Čech a do Sudet přišli ti, kdo tam neměli kořeny, ale ani to není všude stejné, nedá se z toho dělat pravidlo.

Proč starší generace více praktikuje?

Starší člověk dozrává, je bohatší o mnohé životní zkušenosti, uvědomuje si křehkost života, uvědomuje si, že už tady nemusí dlouho být, a tak hledá naději a ukotvení v Bohu. Má větší zodpovědnost, ale je to i ještě stará škola, generace pokornější, zvyklá třeba jen na jedno zaměstnání, tedy i věrnější a vytrvalejší. Je to kontrast s dnešní hektickou dobou, kde dnes člověk jedná nějak, zítra zcela jinak.

Jak vnímáte církev husitskou? Jak nová náboženská hnutí (např. nové evangelikální církve)? Které mohou být zdrojem úbytku členů vaší církve?

Husitská církev zažila boom s přestupovým hnutím v první republice. Myslím, že hodně byla postavena na tehdejší odporu vůči Rakousku-Uhersku, které bylo spojováno především s katolicismem. Než nějaké prozření a obrácení bych vnímal, že u mnohých to byl výraz nějaké nechuti vůči starému režimu, odpoutání se od něj směrem k národnímu uvědomění, s nímž husitství bylo spojeno. Jak postupně toto uvědomění sláblo, sláblo i přesvědčení. Jinými slovy – zanedbávala se i misie. Co se týče

evangelikálních církví, osobně je mi sympatická církev bratrská, ale i jiné, kde je opravdovost, vyučování k učednictví, jasná pravidla, lidé tam mají o sebe zájem, modlí se za sebe, sdílí duchovní témata mnohem víc než v ČCE, kde lidé ani neřeknou, že by se chtěli za něco modlit. Takže ano, odchází tam ti, kteří hledají duchovní potřeby, které nenalézají v ČCE.

Jak si představujete budoucnost své církve?

Opravdovost a misie, zájem o člověka.

V čem spatřujete šance na její vývoj? V čem naopak ohrožení?

Kázat Krista ukřižovaného, ale i vzkříšeného. Ohrožení je právě liberální teologie, kdy se nekáže pokání a pak teprve drahocenná milost, ale káže se milost bez pokání, bez ukřižování nemůže prostě být vzkříšení.

Proč si myslíte, že Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře?

Do Sudet byli přestěhováni nebo se přestěhovali lidé, kteří byli vytrženi ze svého přirozeného prostředí. Je to vykořeněná společnost, která stále hledá svou identitu. Pocházím z Oder na Severní Moravě, to už také byly Sudety, a po válce tam odešlo mnoho Valachů, co praktikovali víru na Valašsku. Postupně svou víru praktikovat mnozí z nich přestali. Možná to bylo způsobeno i tím, že nebyli zcela oddáni Kristu ani na tom Valašsku – toť otázka. Jinak specifické je i Těšínsko, které po Bílé hoře jediné zůstalo nedotčené. I mnozí Valaši tam chodívali pěšky na bohoslužby, tam čerpali, předávali si víru živou, opravdovou, kterou tehdy v katolické zbožnosti nenalézali.

Proč starší generace více praktikuje?

Mají více času a jsou již tak naučeni z dětství a mládí.

Jak vnímáte církev husitskou?

Tradiční církev. Podobnou Českobratrské církvi evangelické. Kořeny vzniku této církve jsou však problematické. Je to církev, která je na pomezí protestantismu a katolicismu.

Jak vnímáte nová náboženská hnutí (např. nové evangelikální církve)? Které mohou být zdrojem úbytku členů vaší církve?

Zpočátku to byla konkurence, v současné době již tolik ne. Některé věci dělají velmi dobře, některé zase ne. V zásadě je dobře, že je tady výběr různých církví, lidé si aspoň mohou vybrat, hlavní je, že se zvěstuje evangelium.

Jak si představujete budoucnost své církve?

Bude to asi těžké období. Budoucnost vidím ve slučování sborů a větší práci pro českou společnost (kaplani v armádě, věznicích, nemocnicích, domovech důchodců, hospicích, policii atd.) Ještě větší angažovanost sborů v Diakonii atd.

V čem spatřujete šance na její vývoj?

V krizových situacích může být církev českou společností pozitivně vnímána.

V čem naopak ohrožení?

Úbytek členů nás do budoucna čeká, mnoho lidí nebude chtít být členy církve.

Proč si myslíte, že Morava byla vždycky jakousi základnou pro věřící, a naopak třeba Sudety (severní Čechy) jsou na tom hůře?

Je to dáno zřejmě historicky. Na Moravě byla vždy větší zbožnost a větší religiozita. Lidé zde obecně více ctí tradice než v Čechách.